ಜೆ. ಎಸ್. ಖಂಡೇರಾವ್
J. S. KHANDERAO

ಕುಪ್ಪಣ್ಣ ಕಂದಗಲ್
Kuppanna Kandagal

ಕರ್ನಾಟಕ ಲಲಿತಕಲಾ ಅಕಾಡೆಮಿ
Karnataka Lalithakala Academy

ಜೆ.ಎಸ್. ಖಂಡೇರಾವ್

J.S. Khanderao

ಕುಪ್ಪಣ್ಣ ಕಂದಗಲ್

Kuppanna Kandagal

ಕರ್ನಾಟಕ ಲಲಿತಕಲಾ ಅಕಾಡೆಮಿ
೧೪/೩, ನೃಪತುಂಗ ರಸ್ತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦ ೦೦೧

Karnataka Lalithakala Academy
14/3, Nrupatunga Road, Bangalore - 560 001

J.S. KHANDERAO *a Biography by* ***Sri. Kuppanna Kandagal***
Published by ***H. Shankarappa,*** *Registrar, Karnataka Lalithakala Academy*
Nrupathunga Road, Bangalore - 560 001

Pages : VI+36

First Impression : 1999

Price : Rs. 35/-

ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು
ಪ್ರೊ|| ಅಂದಾನಿ ವಿ.ಜಿ.

ಪ್ರಕಟಣಾ ಸಮಿತಿ
ಶ್ರೀ ಚಿ.ಸು. ಕೃಷ್ಣಸೆಟ್ಟಿ
ಶ್ರೀ ಆರ್.ಜಿ. ರಾಯ್ಕರ್
ಶ್ರೀ ರಾಜೇಂದ್ರ ಅಪ್ಪಗಿ
ಶ್ರೀ ಅಶೋಕ ಟಿ. ಅಕ್ಕಿ
ಶ್ರೀಮತಿ. ಭಾನು ಮುನಾಫ

ಪ್ರಕಾಶಕರು
ಶ್ರೀ ಎಚ್. ಶಂಕರಪ್ಪ

Translated by
SHRIDHAR RAO

Layout Design & Print by
MAYUR PRINT-ADS
Cottonpet Main Road, Bangalore - 560 053. Tele/Fax : 670 0203

Cover Photo : 'ವಿಂಡೊ ಶ್ರೇಣಿ' ಮಾಧ್ಯಮ: ತೈಲವರ್ಣ "Window Series" Medium: Oil Colour

ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಮಾತು

ಕರ್ನಾಟಕ ಲಲಿತಕಲಾ ಅಕಾಡೆಮಿಯು ಕಲೆ ಮತ್ತು ಕಲಾವಿದರ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಪ್ರಗತಿಗಾಗಿ ಹಲವಾರು ಪ್ರಮುಖ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಟಣೆಯೂ ಒಂದು ಗಮನಾರ್ಹ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ. ಅಕಾಡೆಮಿಯು ಈವರೆಗೆ ಅನೇಕ ಹಿರಿಯ ಹಾಗೂ ಸಮಕಾಲೀನ ಕಲಾವಿದರ ಬಗ್ಗೆ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದಿದೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಕಲಾವಿದರ ಮತ್ತು ಅವರ ಕಲೆಯ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ, ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಬಗೆಗೂ ತಿಳಿಯಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಬಲ್ಲವು.

ಸಮಕಾಲೀನ ಕಲಾವಿದರ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಈಗ ಶ್ರೀ ಜೆ.ಎಸ್. ಖಂಡೇರಾವ ಅವರ ಬಗೆಗಿನ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಹೊರತರಲು ನನಗೆ ಅತೀವ ಸಂತಸ ಮತ್ತು ಹೆಮ್ಮೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ಕಲಾಗುರುಗಳಾದ ಖಂಡೇರಾವರ ಬಗೆಗಿನ ಈ ಕೃತಿ ನನ್ನ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲೇ ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ನನ್ನ ಸೌಭಾಗ್ಯವೆಂದೇ ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಕಲಬುರ್ಗಿ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರ ನಿರುತ್ಸಾಹ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಲುಪಿ, ಕಲಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಸ್ಥಬ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಲಬುರ್ಗಿಯಲ್ಲೊಂದು ಕಲಾ ಶಾಲೆಯನ್ನು ೬೦ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಅನೇಕ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಕಲಾ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಖ್ಯಾತಿ ಇವರದು.

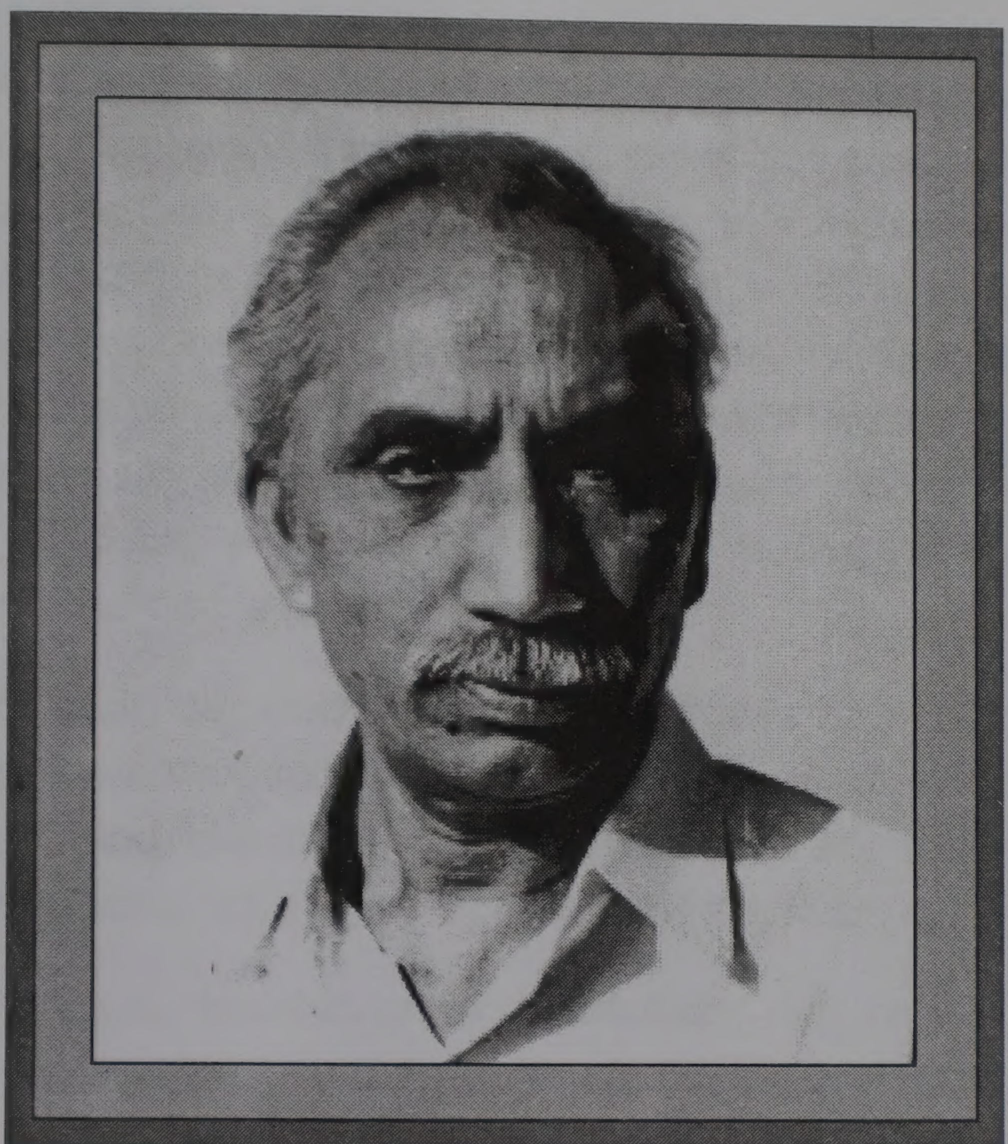
ತಮ್ಮ ಅಧ್ಯಾಪಕ ವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಕಲಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಉನ್ನತ ಹುದ್ದೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ನಡುವೆಯು ನಿರಂತರ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲರಾಗಿ ಕಲಾಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮುನ್ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು, ಇಂದು ಸಮಕಾಲೀನ ಪ್ರಮುಖ ಕಲಾವಿದರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾಗಿ ಗುರ್ತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ನಿಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಭಾವಚಿತ್ರ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮತನವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅನೇಕ ನವ್ಯಶೈಲಿಯ ಸರಣಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ತಾವು ಆಯ್ದುಕೊಂಡ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಭುತ್ವ ಗಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಸ್ವತಃ ಕಲಾವಿದರಾದ ಶ್ರೀ ಕುಪ್ಪಣ್ಣ ಕಂದಗಲ್‌ರವರು ಕಲಾವಿದರ ಜೀವನ, ಚಿಂತನೆ, ಅವರ ಬದುಕಿನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಂಡು, ಕಲಾವಿದರ ಜೊತೆಗೆ ಆಳವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟಿರುವರು. ಅವರಿಗೂ ಹಾಗೂ ಆಂಗ್ಲಭಾಷೆಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಧರರಾವ್ ಅವರಿಗೂ ನಾನು ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಪರವಾಗಿ ಮತ್ತು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಮುದ್ರಣದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಮುದ್ರಣದ ಕರಡನ್ನು ತಿದ್ದಿದ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಸದಸ್ಯರಾದ ಡಾ|| ಹೆಚ್. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಅವರಿಗೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳು. ಈ ಪುಸ್ತಕ ಸುಂದರವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿದ ಮಯೂರ ಪ್ರಿಂಟ್ ಆ್ಯಡ್ಸ್ ಅವರಿಗೂ ಧನ್ಯವಾದಗಳು.

ಎಂದಿನಂತೆ ಕಲಾರಸಿಕರು ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ತಮ್ಮದಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆಂದು ಆಶಿಸುವೆ.

ಅಂದಾನಿ ವಿ.ಜಿ.
ಅಧ್ಯಕ್ಷರು

ಜೆ.ಎಸ್. ಖಂಡೇರಾವ್

J.S. Khanderao

ಜೆ. ಎಸ್. ಖಂಡೇರಾವ್

ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಲಬುರ್ಗಿ ವಿಭಾಗ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಸಂಪದ್ಭರಿತ ಪ್ರದೇಶ. ಈ ನಾಡಿಗೆ ಭವ್ಯವಾದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆ ಇದೆ. ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಕಲಾವಿದರು, ಕವಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗೆ ಜನ್ಮ ನೀಡಿದ ಕೀರ್ತಿ ಈ ಭಾಗದ್ದು. ಆಯಾ ಕಾಲದ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಮತ್ತು ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಇಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಕಲಾವಿದರು, ಸಾಹಿತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾಣಿಕೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಹಿದುಳಿದ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ತಮ್ಮ ಅಗಾಧ ಪ್ರತಿಭೆ ಮತ್ತು ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿದ ಅನೇಕ ಕಲಾವಿದರು ಇಲ್ಲಿ ಆಗಿಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಸುರಪುರದ ಗರುಡಾದ್ರಿಯಿಂದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಶಾಂತಲಿಂಗಪ್ಪಾ ಪಾಟೀಲ್, ಶಂಕರರಾವ್ ಆಳಂದಕರ್, ಎಂ.ಡಿ. ಭೋಪಲೆ, ಬೆಟ್ಟದೂರ ಶಂಕರಗೌಡ, ಎಸ್.ಎಂ. ಪಂಡಿತ, ಕು. ಚಂದ್ರಶೇಖರನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಇಂದಿನ ತರುಣ ಕಲಾವಿದರವರೆಗೆ ಅನೇಕರು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಕೀರ್ತಿ ತಂದಿರುವರು. ಈ ಹೊಸ ತಲೆಮಾರಿನ ಕಲಾವಿದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಜೆ.ಎಸ್. ಖಂಡೇರಾವ್‌ರವರು ಪ್ರಮುಖರು.

ಮಾನವೀಯತೆಯೇ ಮೂರ್ತಿವೆತ್ತಂತಿರುವ ಶ್ರೀ ಖಂಡೇರಾವರವರು ಸರಳತೆ ಮತ್ತು ಸೌಜನ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದವರು. ಅತಿ ಸಾಮಾನ್ಯರಂತೆ ಕಾಣುವ ಸೌಮ್ಯ ಸ್ವಭಾವದ ಇವರಲ್ಲಿ ಅಗಾಧವಾದ ಕಲಾ ಪ್ರತಿಭೆ ಇರುವುದು ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಯಾರಿಗೂ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಸಾಧರಣ ಕಲಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹೊಂದಿದ ಇವರು ಕೀರ್ತಿ ಮತ್ತು ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳನ್ನು ಅರಸಿ ಹೋದವರಲ್ಲವಾದರೂ, ಕಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವರ ಹೆಸರು ಉನ್ನತ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿದೆ.

ಕಲಬುರ್ಗಿ ಇವರ ಹುಟ್ಟೂರು. ಇವರ ಹೆಸರು ಜಗದೇವಪ್ಪ. ತಂದೆ ಶಂಕರಪ್ಪ ಮತ್ತು ತಾಯಿ ಬಸ್ಸಮ್ಮ. ಮನೆತನದ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರು ಖಂಡೇರಾವ್. ಗೋಣಿಚೀಲ ಮತ್ತು ಉಪ್ಪನ್ನು ಮಾರುವುದು ಇವರ ಮನೆತನದ ಕಸುಬಾಗಿದ್ದಿತು. ದಿನಾಂಕ : ೦೧-೧೧-೧೯೪೦ರಂದು ಹುಟ್ಟಿದ ಇವರಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಅಕ್ಕಂದಿರು. ಜನ್ಮತಾಳಿದ ಎರಡನೇ ದಿವಸಕ್ಕೆ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೂಂಡು ತಬ್ಬಲಿಗಳಾದರು. ತಮ್ಮ ಸೋದರತ್ತೆಯ ಆರೈಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನ ಕಳೆದ ಇವರು ಮುಂದೆ ತಮ್ಮ ಎರಡನೇ ತಾಯಿಯಾಗಿ ಬಂದ ಶ್ರೀಮತಿ ಶಿವಮ್ಮನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದರು. ಎರಡನೇ ತಾಯಿಯವರಿಂದ ಆರು ಜನ ಸಹೋದರರನ್ನು ಮತ್ತು ಇಬ್ಬರು ಸಹೋದರಿಯರನ್ನು ಪಡೆದ ಇವರದು ತುಂಬು ಕುಟುಂಬ. ಕುಟುಂಬದ ಇತರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಬಾಲಕ ಜಗದೇವಪ್ಪನವರ ಆಸಕ್ತಿಗಳೇ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದವು. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಹಂತದಲ್ಲಿಯೇ ಇವರು ಕಲಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಕಲಬುರ್ಗಿಯ "ಅಸಿಫಗಂಜ" ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಆ ಶಾಲೆಯ ಶಿಕ್ಷಕರಾದ ಶಂಕರರಾವ್‌ರವರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಜಗದೇವಪ್ಪನವರ ಕಲಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ ಪ್ರಥಮ ವ್ಯಕ್ತಿ. ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಜೊತೆಗೆ ಬಣ್ಣದ ನಕಾಶೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವುದು, ಚಾರ್ಟ್‌ಗಳನ್ನು ತಯಾರುಮಾಡುವುದು ಇವರ ಹವ್ಯಾಸವಾಗಿತ್ತು. ಮುಂದೆ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕರಾದ ಮಹ್ಮದ ಶರೀಫ್ ಮತ್ತು ವಿ.ಎಸ್. ಭಂಕೂರಕರರವರಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ

ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರೆಯಿತು. ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಮತ್ತು ಸೊಲ್ಲಾಪೂರಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಇವರ ಕಲಾಸಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ ಧೋರಣೆ ಹೊಂದಿದ್ದ ಇವರ ತಂದೆಯವರಿಗೆ ಮಗನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದರ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಗಮನಕೊಡುವ ವ್ಯವಧಾನವಿರಲಿಲ್ಲ. ಶಿಕ್ಷಕರಾದ ಮಹ್ಮದ್ ಶರೀಫ್‌ರವರೇ ಇವರ ತಂದೆಯವರನ್ನು ಸ್ವತಃ ಕಂಡು ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯ ಕಲಾಭಿರುಚಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿ, ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಹಸ್ತ ನೀಡಲು ವಿನಂತಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲವಾಗಿ ಖಂಡೇರಾವ್‌ರವರು ಆರನೇ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಹೈದ್ರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಲೋವರ್ ಡ್ರಾಯಿಂಗ್ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕುಳಿತು ಉತ್ತೀರ್ಣರಾದರು. ಮುಂದೆ ಎಂಟನೇ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಸಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಸೋಲಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಇಂಟರ್‌ಮೀಡಿಯಟ್ ಗ್ರೇಡ್ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕುಳಿತು ಪಾಸಾದರು. ಇವರ ಪ್ರೌಢ ಶಿಕ್ಷಣ ಕಲಬುರ್ಗಿಯ ಸರಕಾರಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಸೈಯದ್ ಹುಸೇನರೆಂಬ ಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಕರು ಇವರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿ ದೊರೆತರು. ಆಗ ಅವರು ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಡ್ರಾಯಿಂಗ್ ಮಾಸ್ಟರ್‌ರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಜೊತೆಗೆಯೇ ಭಂಕೂರಕರ್ ಮಾಸ್ತರರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಕಲಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿದರು. ಆಗ ನೂತನ ವಿದ್ಯಾಲಯ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಎಂ. ಪಂಡಿತರ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಸಮಕಾಲೀನ ಖ್ಯಾತ ಕಲಾವಿದರ ಚಿತ್ರಕೃತಿಗಳು ಇವರಿಗೆ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಲಭ್ಯವಿದ್ದವು. ಆ ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಅವುಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದರು. ಒಂಭತ್ತನೇ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಕಲಬುರ್ಗಿಯ ಇತರ ಹತ್ತು ಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೊಡನೆ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋಗಿ ಎಲಿಮೆಂಟರಿ ಪೇಂಟಿಂಗ್ ಡ್ರಾಯಿಂಗ್ ಪರೀಕ್ಷೆ ಕೊಟ್ಟು ಬಂದರು. ಆ ಹನ್ನೊಂದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾದವರು ಖಂಡೇರಾವ್‌ರವರು ಒಬ್ಬರೇ ಆಗಿದ್ದದ್ದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅತಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿತು. ಈ ಯಶಸ್ಸಿನಿಂದ ಇವರ ಉತ್ಸಾಹ ಗರಿಗೆದರಿತು, ಮನೋಬಲ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಈ ಆತ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯ, ಮುಂಬಯಿಯ ಜೆ. ಜೆ. ಕಲಾಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಇವರ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪ್ರಬಲಗೊಳಿಸಿತು. ಆದರೆ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಮನೋಭಾವದ ಇವರ ತಂದೆಗೆ ಇದಾವುದೂ ಇಷ್ಟವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮಗ ಹಣ ಗಳಿಸುವ ಯಾವುದಾದರೂ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದೇ ಇವರ ಬಯಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಯಾಸಕರವಾಗಿ ಹೆಚ್.ಎಸ್‌ಸಿ. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಹೊಂದಿದ್ದ ಮಗನು ಆಗತಾನೇ ಕಲಬುರ್ಗಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮಹಾದೇವಪ್ಪ ರಾಂಪುರೆಯವರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದ ಇಂಜನಿಯರಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿಯೋ ಅಥವಾ ಪಾಲಿಟೆಕ್ನಿಕ್‌ನಲ್ಲಿಯೋ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ತಂದೆಯವರ ಅಭಿಲಾಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವರ ಇಚ್ಛೆಯೇ ಕೈಗೂಡಿದ್ದರೆ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬ ಖ್ಯಾತ ಕಲಾವಿದ ದೊರೆಯದಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗದಿರುವುದು ಕರ್ನಾಟಕ ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರದ ಸೌಭಾಗ್ಯವೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ತಾವು ಬಯಸಿದುದನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಛಲ ಇವರಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ತಂದೆಯವರ ಅರೆಮನಸ್ಸಿನ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆದು ಇವರು ಮುಂಬಯಿಗೆ ವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಲ್ಲಿ ಸಫಲರಾದರು. ಜೆ.ಜೆ. ಕಲಾಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಗ ಶಿರಗಾಂವಕರ್ ಎಂಬುವರು ಪೇಂಟಿಂಗ್ ವಿಭಾಗದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದರು. ಗಂಭೀರ ಸ್ವಭಾವದ ಅವರು ಅತೀ ಶಿಸ್ತಿನ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಇಂಟರ್‌ಮೀಡಿಯಟ್ ತರಗತಿಗೆ ಸೇರಲು ಬರುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಇಂಟರ್‌ವ್ಯೂ ಇವರಿಂದಲೇ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಖಂಡೇರಾವರವರು ಹೈದ್ರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿಯ ಕಲಾ ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದ ಹಲವಾರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಟ್ಟದ ಕಲಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಿದ ಶಿರಗಾಂವಕರ್‌ರವರು ಅತಿ ಅಚ್ಚರಿ ಮತ್ತು ಸಂತೋಷ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ಇವರಿಗೆ ಇಂಟರ್‌ಮೀಡಿಯೇಟ್ ಪೇಂಟಿಂಗ್ ತರಗತಿಗೆ ಪ್ರವೇಶ ದೊರೆಕಿಸಿಕೊಟ್ಟರು.

ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿಯ ವ್ಯಾಸಂಗದ ನಾಲ್ಕೈದು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯು ಊಟ ವಸತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ, ಆರ್ಥಿಕ ಸೌಲಭ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗಾಗ್ಗೆ ಕಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅನಾರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಹಣದ ತೊಂದರೆಗಳು ಇವರ ವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆಯೊಡ್ಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಅರೆಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಮಗನನ್ನು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಕಳಿಸಿದ ಇವರ ತಂದೆಯವರು ಕಡಿಮೆ ಹಣ ಕಳಿಸಿದರೆ, ಆರ್ಥಿಕ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನಿಂದಾದರೂ ಮಗನು ಕಲಬುರ್ಗಿಗೆ ವಾಪಸ್ಸು ಬರಬಹುದೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಇದಾವುದರಿಂದಲೂ ಧೃತಿಗೆಡದ ಖಂಡೇರಾವರದ್ದು ಛಲಹೊಂದಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವಾಗಿದ್ದಿತು. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಗುರಿ ಮುಟ್ಟುವುದೊಂದೇ ಅವರ ಏಕೈಕ ಹಂಬಲವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಯಾವ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ತಮ್ಮ ಕಲಾ ವ್ಯಾಸಂಗದಲ್ಲಿ ಆಳವಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಕಷ್ಟಕರವಾದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಆಸರೆಯಾಗಿ ನಿಂತವರೆಂದರೆ, ನೂತನ ಕಲಾ ಮಂದಿರದ ಶ್ರೀ ಜಿ.ಎನ್. ದಂಡವತಿಮಠರವರು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಅನೇಕ ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನವೂ, ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಣವೂ, ಆಗಿದ್ದ ನೂತನ ಕಲಾ ಮಂದಿರವು ಖಂಡೇರಾವರ ಅನೇಕ ಸಂದಿಗ್ಧ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಹಸ್ತ ನೀಡಿತು. ಧಾರವಾಡ ಮೂಲದವರಾದ ದಂಡಾವತಿಮಠರವರ ಪ್ರೀತಿ ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ಮತ್ತು ಅವರಿಂದ ಕಲಾ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ಪಡೆಯದಿರುವ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಲಾವಿದರೇ ವಿರಳವೆನ್ನಬಹುದೆಂದು ಖಂಡೇರಾವರು ಈಗಾಗಲೂ ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ಅನಾರೋಗ್ಯದ ನಿಮಿತ್ತ ಜೆ.ಜೆ. ಕಲಾ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕೂಡಲು ಅಸಮರ್ಥರಾದಾಗ ನೂತನ ಕಲಾ ಮಂದಿರದ ಮೂಲಕವೇ ಪರೀಕ್ಷೆ ಕಟ್ಟಿ ಇಂಟರ್‌ಮೀಡಿಯಟ್ ಮುಗಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ಡಿಪ್ಲೋಮಾ ಅಂತಿಮ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಸಮಸ್ಯೆ ಪುನಃ ಎದುರಾಗಿ ದಂಡಾವತಿಮಠರವರ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಪರೀಕ್ಷೆ ಕಟ್ಟಿ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾದರು. ಇವರ ಡಿಪ್ಲೋಮಾ ವ್ಯಾಸಂಗದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜೆ.ಜೆ. ಶಾಲೆಯ ಖ್ಯಾತ ಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಕರಾದ ಪಳಸೀಕರ, ಬಾಬೂರಾವ್ ಸಂಡೊಪ್ಪಲ್ಕರ್‌ರವರಿಂದಲೂ, ನೂತನ ಕಲಾಮಂದಿರದ ಡಿ.ಎ. ಸೆಟ್ಟಿಯವರಿಂದಲೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಪಡೆದರು. ಪಳಸೀಕರರವರ ಭಾವಚಿತ್ರ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಸಂಡೊಪ್ಪಲ್ಕರವರ ಸಂಯೋಜನಾ (Composition) ವಿಧಾನ ಇವರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿತು. ಖಂಡೇರಾವ್‌ರಲ್ಲಿಯ ಕಲಾದಾಹ ಜೆ.ಜೆ. ಕಲಾಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ತೃಪ್ತಿಪಡಲಿಲ್ಲ. ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪರಿಣತಿ ಪಡೆಯಲು ನೂತನ ಕಲಾ ಮಂದಿರದ ಮಾರ್ನಿಂಗ್ ಕ್ಲಾಸ್‌ಗಳಿಗೂ ಇವರು ಹಾಜರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗಿನ ಸಮಕಾಲೀನ ಕಲಾವಿದರಾದ ಎನ್.ಎಸ್. ಬೇಂದ್ರೆ, ಬಿ. ಪ್ರಭಾ, ಆಲಮೇಲಕರ್ ಮುಂತಾದವರು ಅಕಾಡೆಮಿಕ್ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಕ್ರಿಯೇಟಿವ್ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಲಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲವದು. ಇದು, ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಖಂಡೇರಾವರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಕಲಾವಿದರ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾತ್ಯಕ್ಷಿಕೆಗಳನ್ನು (ಡೆಮೂನ್‌ಸ್ಟ್ರೇಶನ್‌ಗಳನ್ನು) ಇವರು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇವರಲ್ಲಿ ಖಂಡೇರಾವರ ಮೇಲೆ ಅತಿ ಆಳವಾದ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದವರೆಂದರೆ ಎನ್.ಎಸ್. ಬೇಂದ್ರೆಯವರು. ಅವರ ಸಂಯೋಜನಾ ವಿಧಾನ, ವರ್ಣಗಳ ಬಳಕೆ ಇವರ ಮೇಲೆ ಗಾಢವಾದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದವು.

ಜೆ.ಜೆ. ಕಲಾಶಾಲೆಯಲ್ಲಿನ ಆಗಿನ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾದ, ಶಿಸ್ತಿನ ವ್ಯಾಸಂಗ ಪದ್ಧತಿ ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಕಲಾಸಾಧನೆಗೆ ಹೇಗೆ ಭದ್ರ ಬುನಾದಿಯಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಈಗಲೂ ಖಂಡೇರಾವ್‌ರವರು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರೆದುರಿಗೆ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಕಲೆಯ ಅಂತಃಸತ್ವವೇ ಡ್ರಾಯಿಂಗ್ ಎಂಬುದು ಸದಾಕಾಲಕ್ಕೂ ವಿವಾದಾತೀತ. ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯೂ ದಿನಾಲು ಹಲವಾರು ಸ್ಕೆಚ್‌ಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಆಗ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವಾಗಿದ್ದಿತು. ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ದಿವಸಕ್ಕೆ ಎರಡುನೂರಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಸ್ಕೆಚ್ಚುಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಠ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಪ್ರಕೃತಿ ದೃಶ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾದ ಖಂಡೇರಾವ್‌ರವರು,

ಬೆಳಗಾದೊಡನೆಯೇ ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕಲಾ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ನಿವಾಸದ ಸುತ್ತಲಿನ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಚಿತ್ರ ರಚಿಸಲು ಹೊರಟುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾದ ಕಠಿಣ ಪರಿಶ್ರಮದ ದಿನಚರಿ ಅವರದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಇವರ ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆಗೆ ಸಹಾಯವಾದುದು ಕಲಾ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಗ್ರಂಥ ಭಂಡಾರದ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಮತ್ತು ಕಲಾ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು. ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಲಾ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸುವುದು, ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಆಗ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ನಿಯಮವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದರಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿಯ ವಿಮರ್ಶಾಬುದ್ಧಿ ಜಾಗೃತವಾಗಿ, ಸಮಕಾಲೀನ ಕಲೆಯಲ್ಲಿಯ ವಿನೂತನ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು, ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಅರಿಯಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದೆಶೆಯಲ್ಲಿಯೇ, ಭಾವಚಿತ್ರ, ಪ್ರಕೃತಿ ಚಿತ್ರ ರಚಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯತೆ ಪಡೆದಿದ್ದ ಇವರು ಆಗಿನ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿದ್ದರು. ಕಲಾ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಂತಿಮ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದುತ್ತ ೧೯೬೩ರಲ್ಲಿ ಡಿಪ್ಲೋಮಾ ಮುಗಿಸಿದರು.

ಇವರ ವ್ಯಾಸಂಗದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತ ಕಲಾವಿದರಾದ ಅಡವಿರೇಕರ್, ಮೃಗಾಂಕ ಜೋಷಿ ಮತ್ತು ದಿವಂಗತ ಜಿ.ಎಸ್. ಶೆಣೈರವರು ಇವರ ಸಹಪಾಠಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಮನೋಭಾವದ ಹಾಗೂ ಸದಾ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಕೇಂದ್ರ ಬಿಂದುವಾದ ಶೆಣೈರವರ ಮತ್ತು ಅಂತರ್ಮುಖಿಗಳಾಗಿ ಸದ್ದುಗದ್ದಲವಿಲ್ಲದೆ ಕಲಾ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದ ಖಂಡೇರಾವರದು ವಿಭಿನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಗಳಾದರೂ ಇವರ ಗೆಳೆತನ ಬಹಳ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ವ್ಯಾಸಂಗ ಮುಗಿದ ನಂತರ ಇಬ್ಬರ ದಾರಿಗಳು ಭಿನ್ನವಾದಾಗಲೂ, ಇವರಿಬ್ಬರ ನಡುವಿನ ಸ್ನೇಹ, ಶೆಣೈರವರ ಅಂತಿಮ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಮುಂದುವರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿತ್ತು. ಸಾರ್ವಜನಿಕರಲ್ಲಿ ಕಲೆಯ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸಲು ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿ ಕಲೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಶೆಣೈರವರು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಅನೇಕ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಖಂಡೇರಾವರು ಅವರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಶೆಣೈರವರ ನಿಧನ ತಮಗೆ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಕಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೂ ಒಂದು ಬಹುದೊಡ್ಡ ಹಾನಿ ಎಂದು ಖಂಡೇರಾವರವರು ನೊಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಾರೆ.

ಡಿಪ್ಲೋಮಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಗಿದ ನಂತರ ಜೆ.ಜೆ. ಕಲಾಶಾಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬುದು ಇವರ ಇಚ್ಛೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಜೊತೆಗೆ ಡಿ.ಟಿ.ಸಿ. ಕೋರ್ಸನ್ನು ಸಹ ಮಾಡುವ ಹಂಬಲವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕೌಟಂಬಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಇವರ ಆಸೆಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿದ್ದವು. ತಂದೆ ತಾಯಿಯವರ ಒತ್ತಾಯದ ಮೇರೆಗೆ ಕಬಲುರ್ಗಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರಲೇಬೇಕಾಯಿತು. ಇವರನ್ನು ಕಲಬುರ್ಗಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಉಪಾಯವಾಗಿ, ೧೯೬೪ರಲ್ಲಿ ಇವರ ವಿವಾಹವು ಶ್ರೀಮತಿ ವೀರಮ್ಮನವರೊಡನೆ ನಡೆಯಿತು. ಗೃಹಸ್ಥರಾದ ನಂತರ ಸಂಸಾರದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತ ಇವರಿಗೆ ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದಾದರೂ ನೌಕರಿಯನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಎದುರಾಯಿತು. ಆಗ ರಾಜ್ಯ ವಾರ್ತಾ ಮತ್ತು ಪ್ರಸಾರ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಖಾಲಿಯಿದ್ದ ಕಲಾವಿದ ಹುದ್ದೆಯ ಸಂದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಇವರಿಗೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಕರೆ ಬಂದಿತು. ಶ್ರೀ ಸಿ.ವಿ. ಕರಡಗಿ ಎಂಬುವರು ಆಗಿನ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ ಸರಕಾರದ ಈ ಇಲಾಖೆಯ ಕಲಾ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿದ್ದು, ಈ ಖಾಲಿ ಹುದ್ದೆಯ ಸಂದರ್ಶಕರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರು. ಸ್ವತಃ ಕಲಾವಿದರಾದ ಇವರು, ಖಂಡೇರಾವರವರು ಸಂದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದ ಹಲವಾರು ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಕಲಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಿ, ಇವರ ಅಗಾಧವಾದ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಕಂಡು

ವಿಸ್ಮಯಗೊಂಡರು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಇವರಿಗೆ ಈ ಹುದ್ದೆ ದೊರಕಿದ್ದೇ ಆದರೆ, ಸರಕಾರಿ ನೌಕರಿಯ ಜಡಭರಿತ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೇ ಇವರನ್ನು ಆವರಿಸಿ, ಇವರಲ್ಲಿಯ ಕಲಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ನಿರರ್ಥಕವಾಗಿ ಇವರಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರತಿಭೆ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಮುರುಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಈ ಹುದ್ದೆಗೆ ಇವರನ್ನು ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಷ್ಟಪಡದೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಖಂಡೇರಾವ್‌ರವರಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾಗುವಂತೆ ತಿಳಿಹೇಳಿ, ಕಲಬುರ್ಗಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಒಂದು ಕಲಾ ಶಾಲೆಯನ್ನು ತೆರೆದಿದ್ದೇ ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಅಭಯವಿತ್ತು ಸರಕಾರಿ ನೌಕರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ ಇವರ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ವಿರಾಮ ಹಾಕಿದರು.

ಸಂಸ್ಥಾಪಕರಾಗಿ

ಆಗ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೇ ಕಲಾ ಶಾಲೆಗಳು ಅಂದರೆ ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ್ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿದ್ದು ಕಲಬುರ್ಗಿಯಲ್ಲಿ ನೂತನ ವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಶಂಕರರಾವ್ ಆಳಂದಕರ್‌ರವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಲಾ ವಿಭಾಗ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡಿತ್ತು. ಜೆ.ಜೆ. ಕಲಾಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮುಗಿಸಿದ್ದ ಆಳಂದಕರ್‌ರವರು, ನಿಜಾಮ ಸರಕಾರದ ಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಕ ಹುದ್ದೆಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾಗಿ ನೂತನ ವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅನೇಕ ಯುವ ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿದ್ದರು. ಕಲಬುರ್ಗಿಯಲ್ಲಿ ತಾವೊಂದು ಕಲಾ ಶಾಲೆಯನ್ನು ತೆರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಖಂಡೇರಾವ್‌ರವರು ಇವರ ಹತ್ತಿರ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದಾಗ, ಅವರಿಂದ ಉತ್ತೇಜನಕಾರಿಯಾದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ. ಕಲಾ ಶಾಲೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವಲ್ಲಿ ಎದುರಾಗುವ ಅನೇಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನೂ, ಕಷ್ಟಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳನ್ನು ಶ್ರೀ ಆಳಂದಕರ್‌ರವರು ಖಂಡೇರಾವ್‌ರವರಿಗೆ ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ತಿಳಿಹೇಳಿದರು. ಆದಾಗ್ಯೂ ಖಂಡೇರಾವರು ಕಲಾ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ತಮ್ಮ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ವಿಮುಖರಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಈ ಅಚಲ ನಿರ್ಧಾರದ ಫಲವಾಗಿ ದಿನಾಂಕ ೧೪-೧೧-೧೯೬೫ರಂದು "ದಿ ಐಡಿಯಲ್ ಫೈನ್ ಆರ್ಟ್ ಇನ್ಸ್‌ಟಿಟ್ಯೂಟ್" ಎಂಬ ಹೆಸರಿನೊಂದಿಗೆ, ಕಲಾ ಶಾಲೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿ, ವಿದ್ಯಾಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಆರ್. ಕಂಠಿಯವರಿಂದ ಒಂದು ಖಾಸಗಿ ನಿವಾಸದಲ್ಲಿ ಉದ್ಘಾಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ನಗರದ ಗಣ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದ, ದಿವಂಗತ ಕರಣಪ್ಪ ಅಂದೋಲಾರವರೂ, ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಖ್ಯಾತ ಕಲಾವಿದರಾದ ದಿ|| ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಎಂ. ಪಂಡಿತರವರೂ ಮತ್ತು ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಅನೇಕ ಗಣ್ಯರೂ ನೇಮಕಗೊಂಡರು.

ಕೇವಲ ಐದಾರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೊಡನೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಡಿಪ್ಲೊಮಾ ಪ್ರಥಮ ತರಗತಿಗೆ ಖಂಡೇರಾವರೊಬ್ಬರೇ ಅಧ್ಯಾಪಕರು. ಈ ಪ್ರಥಮ ಸಾಲಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಾಲಿಗೆ ಸೇರಿದವರೆಂದರೆ, ವಿ.ಜಿ. ಅಂದಾನಿ, ಎಂ.ಬಿ. ಲೋಹಾರ, ಬಸವರಾಜ ಉಪ್ಪಿನ್, ಎಸ್.ಬಿ. ಉಪ್ಪಿನ್, ಮಂಗಳಾ ಪಂಡಿತ್ ಮೊದಲಾದವರು. ಮುಂದೆ ಖ್ಯಾತ ಕಲಾವಿದರಾಗಿ ರೂಪಗೊಂಡ ಈ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕೆ ಖಂಡೇರಾವರು ಬಹಳಷ್ಟು ಶ್ರಮವಹಿಸಿದರು. ಬಾಂಬೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿದ್ದ ಇವರು ಅನೇಕ ಹೊಸ ಹೊಸ ಆಶಯಗಳನ್ನು, ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಕಲಾ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೌಲಭ್ಯಗಳೂ, ಅನುಕೂಲತೆಗಳೂ ಇಲ್ಲದೇ ಹೋದರೂ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಾಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಖಂಡೇರಾವ್‌ರವರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಕಲಾ ವ್ಯಾಸಂಗದ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೆ ಕಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮನಸ್ಸು ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅನೇಕ ಬಗ್ಗೆಯ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರು. ಆಗಿನ ಹೆಸರಾಂತ ಕಲಾವಿದರಾದ, ವಿ.ಕೆ. ಖರಾಸಕರ್, ವಿ.ಜಿ. ಸಿಂಧೂರರವರನ್ನು ಕಲಾ ಶಾಲೆಗೆ ಪ್ರಾತ್ಯಕ್ಷಿಕೆಗಾಗಿ ಆಮಂತ್ರಿಸಿ, ಚಿತ್ರ ಕಲೆಯಲ್ಲಿಯ

ಅನೇಕ ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅರಿಯಲು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಬಸವಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಬಸವೇಶ್ವರರ ಅಷ್ಟಮಾನೋತ್ಸವದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಯ ವತಿಯಿಂದ ಸಮೂಹ ಕಲಾ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ, ಸಾರ್ವಜನಿಕರಲ್ಲಿ ಕಲಾಪ್ರಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದರಲ್ಲದೆ, ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದು ಕಲಾವಿದನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿ ಎಂದು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಆಗಾಗ್ಗೆ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಚರ್ಚಾಕೂಟಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಇತರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ರಂಗಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಡಿಪ್ಲೊಮಾ ಕೋರ್ಸಿನ ಎಲ್ಲ ತರಗತಿಗಳಿಗೂ, ತಾವೊಬ್ಬರೇ ಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿ ಹಗಲಿರುಳೆನ್ನದೆ ದುಡಿದ ಇವರ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲವಾಗಿ, ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಫಲಿತಾಂಶ ಅತಿ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ್ದಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಅನೇಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ರ್‍ಯಾಂಕ್ ಪಡೆಯುತ್ತಲೂ ಇದ್ದರು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಪರಿಶ್ರಮದ ನಡುವೆಯೂ ಇವರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಕಲಾ ಸಾಧನೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿತ್ತು. ೧೯೬೮ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಲಲಿತಕಲಾ ವಾರ್ಷಿಕ ಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಇವರ ಜಲವರ್ಣ ಕೃತಿ "ಮಳೆಯ ನಂತರ" "After the Rains" ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪಡೆಯಿತು. ನಂತರ ೧೯೬೯-೧೯೭೦ರಲ್ಲಿಯೂ ಸತತವಾಗಿ ಈ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಇವರದಾಯಿತು. ಇವರ "ಆಫ್ಟರ್ ದಿ ರೇನ್ಸ್" ಕೃತಿ ಈಗ ಸಿಂಗಾಪೂರದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಕಲಾ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯದಲ್ಲಿದೆ.

ಕಲಾ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ತರಗತಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆಲ್ಲ, ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಕಷ್ಟಗಳೂ ಅಧಿಕವಾದವು. ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸದಸ್ಯರಿಂದಲೂ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಸಹಾಯವು ದೊರಕುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸರಕಾರದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಸಹಾಯ ನೀಡುವ ಭರವಸೆ ಇತ್ತಿದ್ದ, ಶ್ರೀ ಕರಡಗಿಯವರು ಸಹ ಆಗಲೇ ನಿವೃತ್ತಿ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಯಾರ ಮುಂದೆಯೂ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಕೈ ಚಾಚದ ಖಂಡೇರಾವರಿಗೆ ಮನೆಯಿಂದಲೂ ಹಣದ ಸಹಾಯ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಮಗನು ನಿಗದಿತವಾದ ವೇತನ ಪಡೆಯುವ ಶಿಕ್ಷಕ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದ ತಂದೆಯವರಿಗೆ ಇವರ ನಿಜಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಅರಿವಾಗಿ ಅಸಮಾಧಾನಗೊಂಡರು.

೧೯೭೧ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸಿಂಡಿಕೇಟ್ ಸದಸ್ಯರಾದ ಹಾಗೂ ಕಲಬುರ್ಗಿಯ ಶರಣ ಬಸವೇಶ್ವರ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಪೂಜ್ಯ ಶರಣಬಸವಪ್ಪ ಅಪ್ಪರವರ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲವಾಗಿ, ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಕಲಾ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ, ಪದವಿ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ (ಬಿ.ಎ.) ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯವನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದಕ್ಕೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಅನುಮತಿ ದೊರಕಿತು. ಖಂಡೇರಾವರ ಬಗ್ಗೆ ಆಗಲೇ ಬಹಳಷ್ಟು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಪೂಜ್ಯ ಶರಣಬಸಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರು ಇವರನ್ನೇ ಕಲಾ ಅಧ್ಯಾಪಕರನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಿದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಎರಡೂ ಕಲಾ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದುಡಿಯುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಶ್ರೀ ಖಂಡೇರಾವರದಾಯಿತು.

ಕಲಾ ಶಾಲೆಯು ಆರ್ಥಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡರೂ, ಎರಡೂ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಒಬ್ಬರಿಂದಲೇ ನಿಭಾಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಖಂಡೇರಾವರಿಗೆ ಸಮಯ ಸಾಲದಾಯಿತು. ಆಗ ತಾನೇ ಇವರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಶ್ರೀ ವ್ಹಿ.ಜಿ. ಅಂದಾನಿಯವರು ಡಿಪ್ಲೋಮಾ ಮುಗಿಸಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಅತಿ ವಿಶ್ವಾಸ, ಮತ್ತು ಭರವಸೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಖಂಡೇರಾವರವರು ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು, ಸೂಕ್ತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಅರ್ಹ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಂದಾನಿಯವರೇ ಎಂಬ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಕಲಾ ಶಾಲೆಯ ಪೂರ್ಣ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಖಂಡೇರಾವರ ಭರವಸೆಯು ಹುಸಿಯಾಗದೆ, ಈ ಎರಡೂವರೆ ದಶಕದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಂದಾನಿಯವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಸ್ಥೆ, ಊಹಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಅಗಾಧ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿದೆ. ಈಗ ತನ್ನದೇ ಆದ ಸ್ವಂತ

ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಲಾ ಮಾಧ್ಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಚಿತ್ರ, ಶಿಲ್ಪ, ಗ್ರಾಫಿಕ್, ಫೋಟೋಗ್ರಾಫಿ, ಅಪ್ಲೈಡ್ ಆರ್ಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಯೂ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯದು.

ದಿ ಐಡಿಯಲ್ ಫೈನ್ ಆರ್ಟ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟನ್ನು ಅಂದಾನಿಯವರಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಶರಣ ಬಸವೇಶ್ವರ ಕಲಾ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕಲಾ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ, ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡ ನಂತರ ಇವರ ಜೀವನದ ಮತ್ತೊಂದು ಮಜಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಪುನಃ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಭಾಗವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಸುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ. ಐಡಿಯಲ್ ಫೈನ್ ಆರ್ಟ್ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ದಿನಗಳ ಪುನರಾವರ್ತನೆ. ಕೇವಲ ೬-೭ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಕಲಾ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳಿಗೂ ಇವರೊಬ್ಬರೇ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ. ಜೊತೆಗೆ ಈ ವಿಭಾಗವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಸಕಲ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಕೆಲಸಗಳ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯೂ ಇವರ ಮೇಲೆಯೇ ಇತ್ತು. ಮುಂದೆ ವಿಭಾಗ ಬೆಳೆದ ಮೇಲೆ ಮೂರೂ ತರಗತಿಗಳನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಇವರದೇ ಆಯಿತು. ೧೯೮೩ರಲ್ಲಿ ಪೇಂಟಿಂಗ್‌ನಲ್ಲಿ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಇವರೇ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡರು. ಮುಂದೆ ಪದವಿ ವಿಭಾಗದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ, ರೀಡರ್ ಆಗಿ ೧೯೯೮ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೩೧ರಂದು ನಿವೃತ್ತರಾದರು. ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಕಲಾ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ೨೭ ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ, ಕಠಿಣ ಪರಿಶ್ರಮ, ಮತ್ತು ದೂರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ವಿಭಾಗವನ್ನು ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೇರಿಸಿ ಒಂದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟರು. ಈ ದೀರ್ಘ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕತೆ ಮತ್ತು ಸೃಜನಶೀಲತೆಯಿಂದ ಅನೇಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಉತ್ತಮ ಕಲಾವಿದರಾಗಿ ರೂಪಗೊಂಡು ಇಂದು ಕಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಶಂಕರ ನಾವಲಬಾ, ವಿ.ಬಿ. ಬಿರಾದಾರ, ವಿ.ಎಸ್. ಪಾಂಚಾಳ, ವಿಜಯರಾವ್ ಕೆ., ಉಮೇಶ ಎಂ. ಮತ್ತು ಶಿವಾನಂದ ಬಂಟನೂರರವರನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಕಲಾ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಸುವ ಪರಿಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ ಇವರ ಸೃಜನಶೀಲತೆ ಜೀವಂತವಾಗಿದ್ದಿತು. ತಮ್ಮ ನಿರಂತರ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಕೆಲಸಗಳ ನಡುವೆಯೇ ಕಲಾ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಅನೇಕ ಏಕವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತ, ಹಲವಾರು ಸಮೂಹ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತ ಕಾರ್ಯಶೀಲತೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಅನೇಕ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪುರಸ್ಕಾರಗಳು ಅವರಿಗೆ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ದೊರಕಿದವು. ೧೯೭೦ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿಸಿ, ಕಲಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಇವರ ಮಿತ್ರರಾದ ಪೀಟರ್ ಲೂಯಿಸ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ "ಮೈಸೂರು ಆರ್ಟ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್" ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಖಂಡೇರಾವರವರು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು.

ಶೈಲಿ, ವೈವಿಧ್ಯಗಳು

ನಿಸರ್ಗ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುವುದೊಂದೇ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದ ಖಂಡೇರಾವ್‌ರವರು ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಭೂದೃಶ್ಯಗಳನ್ನೇ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮ್ಯಾಗಜೀನ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಮತ್ತು ಕಾಲ್ಪನಿಕವಾಗಿ ತಮಗೆ ತೋಚಿದ್ದನ್ನು ಜಲವರ್ಣ ಮಾಧ್ಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಚಿತ್ರಿಸುವುದು ಇವರ ದಿನಚರಿಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ, ಇಲ್ಲಿಯ ಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಕರಾದ ಶ್ರೀ ಭಂಕೂರಕರ, ಶ್ರೀ ಎಲ್. ಟಿ. ಚವ್ಹಾಣ ಕಲಬುರ್ಗಿಯ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿರುವ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು

ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ತಾವು ವಿವಿಧ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ಚಿತ್ರ ಬಿಡಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಜೆ.ಜೆ. ಕಲಾಶಾಲೆಯಲ್ಲಿಯ ವ್ಯಾಸಂಗದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಲಾವಿದರಾದ ಎಸ್.ಎಸ್. ರಜಾ, ಮಾಧವ ಸಾತೋಲೇಕರ್‌ರವರ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ ಹಾಗೂ ಅಲೆಕ್ಸ್‌ಟೇಲರ್‌ರವರ ಪಾರದರ್ಶಿಕ ವರ್ಣ ವಿಧಾನದಿಂದ ಆಕರ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಅದನ್ನೇ ಚಿತ್ರರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ೧೯೬೩ರಲ್ಲಿ ಇವರು ಡಿಪ್ಲೊಮಾ ಕೊನೆಯ ವರ್ಷದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ರಚಿಸಿದ್ದ "ಮಲಬಾರ ಹಿಲ್ಸ" ನಿಸರ್ಗ ಚಿತ್ರ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಸರಕಾರದ ರಾಜ್ಯಮಟ್ಟದ ಕಲಾ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇವರ "ಆಫ್ಟರ್ ದಿ ರೇನ್" ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಜಲವರ್ಣ ಕೃತಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಲಲಿತ ಕಲಾ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ವಾರ್ಷಿಕ ಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಲಭಿಸಿತು. ಮುಂದೆ ಸತತವಾಗಿ ೧೯೬೯ರ ಮತ್ತು ೧೯೭೦ರಲ್ಲಿಯೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಲಲಿತ ಕಲಾ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಇವರು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು.

ಜೆ.ಜೆ. ಕಲಾಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮುಗಿಸಿ, ಕಲಬುರ್ಗಿಗೆ ಮರಳಿ ಬಂದ ನಂತರವೂ ಇವರು ಅಕಾಡೆಮಿಕ್ ಶೈಲಿಯ ಸಂಯೋಜನೆ, ನಿಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಭಾವಚಿತ್ರಗಳನ್ನೇ ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವರ ಒಲವು ನಿಸರ್ಗದ ಕಡೆಗೆ ಇತ್ತು. ಈ ನಿಸರ್ಗದ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಒಲವನ್ನು ಅವರ ಕಲಾ ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಶೈಲಿಯ ಎಲ್ಲ ಒಳ ಹೊರಗುಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತು, ಆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿದು, ಇಲ್ಲಿಯ ಅಮೂಲ್ಯ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ತಮ್ಮದಾಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಹಾಗಾಗಿ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಜಲವರ್ಣ ಮತ್ತು ತೈಲವರ್ಣ ಮಾಧ್ಯಮದ ನಿಸರ್ಗ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ಸ್ವಂತಿಕೆ ಪಡೆದು ಕಲಾವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇವರು ರಚಿಸಿದ ಕಲಬುರ್ಗಿಯ ಕೋಟೆ, ದರ್ಗಾ ಮತ್ತು ಇನ್ನಿತರ ಸ್ಥಳಗಳ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಚಿತ್ರಗಳು ಇವರ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಲು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಇವರ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯ ಕುಂಚದ ಬೀಸುಗಳು (ಸ್ಟ್ರೋಕ್ಸ್), ಅತಿ ಸೌಮ್ಯವಾದ ಬಣ್ಣಗಳ ಬಳಕೆ, ಪಾರದರ್ಶಿಕತೆಯ ಜಲವರ್ಣ ವಿಧಾನ ಇವರಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿವೆ. ನೀಲವರ್ಣವನ್ನು ಬಳಸಿ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೌಮ್ಯತೆಯನ್ನು ತರುವುದೂ ಇವರ ವಿಶೇಷತೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಯಾವುದೇ ಒಬ್ಬ ಕಲಾವಿದನ ಪ್ರೌಢಿಮೆ ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದು ಅವನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡ ವಸ್ತು ಮತ್ತು ಅದರ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ. ಇವರ ಭೂದೃಶ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅತಿ ಮಹತ್ವದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಚಿತ್ರಣಕ್ಕಾಗಿ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಭೂಭಾಗ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆ, ಹಲವಾರು ವಸ್ತುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಯೋಜನೆಗೆ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ, ಕೆಲವೊಂದು ಸಾರಿ ಅತಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಸ್ತುವನ್ನೇ ಚಿತ್ರಣಕ್ಕೆ ಆರಿಸಿಕೊಂಡು, ಅದರ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿವರಗಳನ್ನು ವೈಭವೀಕರಿಸುತ್ತ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಜೀವಂತಿಕೆಯನ್ನು ತರುವುದು ಇವರ ವಿಶಿಷ್ಟತೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕೋಟೆಯ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಕಿಟಕಿ, ಜಾಲಂಧರ ಅಥವಾ ನಿಸರ್ಗದಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಮರದ ಭಾಗವನ್ನು ಚಿತ್ರದ ಪ್ರಮುಖ ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಿಸಿ ಸಂಯೋಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗಿನ ಹಲವು ಪ್ರಮುಖ ಕಲಾವಿದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ, ಇವರ ಈ ಬಗೆಯ ಕೃತಿಗಳು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಮತ್ತು ಕಲಾ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಬಹುವಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು.

ನಿಸರ್ಗ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಜೊತೆಗೆ ಇವರು ಮಾನವಾಕೃತಿಯ ಸಂಯೋಜನಾ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಪ್ರಾರಂಭದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತ ಕಲಾವಿದರಾದ ಎನ್.ಎಸ್. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಸಂಯೋಜನಾ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿದ್ದ ಇವರು ಈ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮತನವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡರು. ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ರೇಖೆಗಳಿಂದ, ಸೌಮ್ಯವರ್ಣಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು, ಭಾವನಾತ್ಮಕವಾದ ಮಾನವಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದು ಇವರ ವಿಶೇಷತೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಳಕಳಿಯ, ಗ್ರಾಮಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಾಗೂ ಮಹಿಳೆಯ ದಿನನಿತ್ಯ ಬದುಕಿನ

ವಿಷಯಗಳು ಇವರ ಕಲಾಕೃತಿಯ ವಸ್ತುವಾಗಿವೆ. ನೇರ ರೇಖೆಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಳಸಿ, ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ವಿವರಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂಯೋಜಿಸುವುದು ಇವರ ವಿಶಿಷ್ಟತೆ. ೧೯೮೨ರಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಇವರ ಏಕವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಈ ಸರಣಿಯ ಕೃತಿಗಳು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಕಲಾಭಿಮಾನಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಆಗ ರಚಿಸಿದ 'ರಿಟರ್ನ್ ಟು ಪೆವಿಲಿಯನ್' ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಚಿತ್ರ ಕರ್ನಾಟಕ ಲಲಿತಕಲಾ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ವಾರ್ಷಿಕ ಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಬೆಂಗಳೂರಿನ 'ರಾಮನ್ ರೀಸರ್ಚ್ ಇನ್ಸಿಟಿಟ್ಯೂಟ್' ನಿಂದ ಖರೀದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಹಲವಾರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಅಕಾಡೆಮಿಕ್ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಹೋದುದರಿಂದ ಇವರ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಲೀಷೆ ಎನಿಸುವಷ್ಟು ಏಕತಾನತೆ ಮೂಡಿ ಕಲಾ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಇವರ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯ ಬಗ್ಗೆಯೇ ಸಂಶಯಪಡುವಂತಾಯಿತು. ಇವರಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯೇಟಿವ್ ಅಂಶಗಳೇ ಇಲ್ಲವೇ ಎಂದು ಸಹ ಕಲಾವಿದರು ಆಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದು ಇವರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಬದಲಾವಣೆಯ ಕಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿ ಹರಿಸುವಂತಾಯಿತು. ನಿಸರ್ಗ ಚಿತ್ರ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಕ್ರಿಯೇಟಿವ್ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಭೂದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ೧೯೮೦ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ "ಬ್ರೋಕನ್ ಗ್ಲಾಸ್" ಎಂಬ ಕ್ರಿಯೇಟಿವ್ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಲಲಿತಕಲಾ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ದೊರಕಿತು. ೧೯೮೫ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ "ಪ್ರವಾಹ"ವೆಂಬ ನಿಸರ್ಗ ಚಿತ್ರ ಎನ್.ಎಸ್. ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಜ್ಯೂರಿಯಾಗಿದ್ದ ಆ ವರ್ಷದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಲಲಿತಕಲಾ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಆಯ್ಕೆಯಾಯಿತು. ತೈಲ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಹದ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ವೈಮಾನಿಕವಾಗಿ ವೀಕ್ಷಿಸಿದಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅಮೂರ್ತ ಚಿತ್ರದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ರಭಸದಿಂದ ಮೂಡಿಸಿದ ಕುಂಚದ ಬೀಸುಗಳು, ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ ಪಡೆದಿದ್ದವು. ಈ ಚಿತ್ರವು ಕೇಂದ್ರೀಯ ಲಲಿತಕಲಾ ಅಕಾಡೆಮಿಯಿಂದ ಖರೀದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು ಕೂಡ. ಇವರ ಇದೇ ಬಗೆಯ ಕೃತಿಗಳು ಸತತವಾಗಿ ೪-೫ ಸಲ ಕೇಂದ್ರ ಲಲಿತಕಲಾ ಅಕಾಡೆಮಿ ವಾರ್ಷಿಕ ಕಲಾ ಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡವು.

೧೯೮೫ರ ವರ್ಷ ಇವರ ಕಲಾ ಜೀವನದ ಮಹತ್ವವಾದ ಘಟ್ಟವೆಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು. ಆ ವರ್ಷ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸಾರ್ಕ್ ಸಮ್ಮೇಳನ ಜರುಗಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸರಕಾರ ಅನೇಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿತು. ಇದರ ಅಂಗವಾಗಿ ಕೆ.ಕೆ.ಹೆಬ್ಬಾರರ ನಿರ್ದೇಶನದಲ್ಲಿ ನಾಡಿನ ಹಲವು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಲಾವಿದರನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಒಂದು ಕಲಾ ಶಿಬಿರವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿತ್ತು. ಶಿಬಿರಾರ್ಥಿಯಾದ ಖಂಡೇರಾವರವರು ತೈಲಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಅಮೂರ್ತ ಕೃತಿಯೊಂದನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಜಾಮಿತಿಯ ಆಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪಾರದರ್ಶಿಕೆಯ ವರ್ಣವಿಧಾನದಿಂದ ರಚಿಸಿದ ಈ ಕೃತಿ ಹೆಬ್ಬಾರರ ಗಮನ ಸೆಳೆಯಿತು. ಚಿತ್ರವನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡ ಹೆಬ್ಬಾರರು ಖಂಡೇರಾವರೊಂದಿಗೆ ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿ ಇದೇ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಲು ಸಲಹೆ ನೀಡಿದರು. ತಮ್ಮ ಬದಲಾದ ತಂತ್ರ ಮತ್ತು ಶೈಲಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಳುಕಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ ಖಂಡೇರಾವರಲ್ಲಿ ಈ ಹಿರಿಯ ಕಲಾವಿದರ ಪ್ರಶಂಸೆಯ ನುಡಿಗಳು ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ತುಂಬಿದ್ದವು.

ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನವ್ಯಕಲೆಯನ್ನು ಉದಾಸೀನತೆಯಿಂದಲೇ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಇವರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಬದಲಾಗಿ, ಸಮಕಾಲೀನ ಬೆಳವಣಿಗೆಯತ್ತ ಮನಸ್ಸು ತೆರೆದುಕೊಂಡಿತು. ಕಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಕ್ಷಿಪ್ರಗತಿಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಹೊಸ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ತಮ್ಮನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ತಮ್ಮ ಅರಿವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು 3ನೇ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ "ಟ್ರಿನಾಲೆ" ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಸಹ ವೀಕ್ಷಿಸಿ ಜಾಗತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಆದ ಹೊಸ ಅನ್ವೇಷಣೆಗಳನ್ನು ಕಲಾರಚನೆಯಲ್ಲಿಯ ಹೊಸ ಹೊಸ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿದರು. ಈ ಆಳವಾದ

ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ನವ್ಯಕಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಥೆಂಟಿಕ್ ಆಗಿ ಮಾತಾಡುವದು, ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವದು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಈ ಅಮೂರ್ತ ಶೈಲಿಯನ್ನೇ ಅವರು ಮುಂದುವರೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ತಂತ್ರ ಮತ್ತು ವರ್ಣಗಳ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ೧೯೮೮ರಿಂದ ೧೯೯೧ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ "ವಿಂಡೊ" ಚಿತ್ರ ಸರಣಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಕಿಟಕಿಗಳ ಗಾಜಿನ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಪ್ರತಿಫಲಿಸಿದಾಗ ಆಗುವ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವಿಶೇಷ ಶೈಲಿಯಿಂದ ರಚಿಸಿದರು.

ಸಮಕಾಲೀನ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದ ಈ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಹಳೆಯ ಅಕಾಡೆಮಿಕ್ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳಾದ ಶುದ್ಧ ವರ್ಣಮೇಳ, ಲಯಬದ್ಧತೆ ಕಾಣಬಹುದು. ವಿಭಿನ್ನ ಆಕಾರದ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಚೌಕಾಕಾರದ ಜಾಮಿತಿಯ ಆಕೃತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತ ಕ್ಯಾನವಾಸಿನ ಬಿಳಿಯ ಭಾಗವನ್ನೇ ವಿಂಗಡಿಸಿ ರೇಖೆಯಂತೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಇವರ ವಿಶೇಷತೆ. ಇವರ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರದರ್ಶಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಾನೋಕ್ರೊಮೆಟಿಕ್ ವರ್ಣಗಳ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ನಿಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಸಂಯೋಜನಾ ಚಿತ್ರಗಳಂತೆ ಭಾವಚಿತ್ರ ರಚಿಸುವಲ್ಲಿಯೂ ಇವರು ಸಿದ್ಧಹಸ್ತರು. ಈ ವಿಷಯದತ್ತ ಇವರ ವಿಶೇಷ ಒಲವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದಿಶೆಯಿಂದಲೇ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡು ಇನ್ನೂ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಅಕಾಡೆಮಿಕ್ ಶೈಲಿಯ ಭಾವಚಿತ್ರ ರಚನೆ ಕ್ರಮೇಣವಾಗಿ ಕಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿಟ್ಟು, ಆದರೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕಲಾರಂಗಕ್ಕೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಕೆಲವೇ ಕಲಾವಿದರಲ್ಲಿ ಖಂಡೇರಾವರವರು ಪ್ರಮುಖರೆಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಚಿತ್ರರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಇವರ ವರ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದುದು. ಅನೇಕ ವರ್ಣಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಭಾವಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಮೈ ಬಣ್ಣದ ಪರಿಣಾಮ ತರುವುದು ಇವರ ವಿಶೇಷತೆ. ಇತರ ಕಲಾವಿದರಂತೆ ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಬರ್ನ್ಟ್‌ಸಿಯಾನ್ನುಗಳನ್ನು ಬಳಸದೆ ಇತರ ವರ್ಣಗಳಿಂದ.. ತಂಪು... ಆ ವರ್ಣದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ತರುವುದೂ, ದಪ್ಪನಾಗಿ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಬೆಳಕಿನ ಪ್ರಭಾವ ಮೂಡುವಂತೆ ಮಾಡುವುದೂ ಇವರ ಶೈಲಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷತೆ. ಕೇವಲ ರೂಪದರ್ಶಿಯ ಹೋಲಿಕೆಗಷ್ಟೆ ಸೀಮಿತವಾಗದೆ ಅವರ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಆಳಕ್ಕಿಳಿದು ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿಸುತ್ತವೆ. ಭಾವಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಿರುಸು ಬೀಸುಗಳು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದರೂ, ಕೃತಿಗಳು ರಮ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಲಾಲಿತ್ಯವನ್ನು ಹೊರಸೂಸುತ್ತವೆ. ಯಾವುದೇ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಗೀತಗಾರನಿಂದ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಗಾಯನವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಂತೆ, ಖಂಡೇರಾವರು ನಡೆಸುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಾತ್ಯಕ್ಷಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಲಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು, ಕಲಾವಿದರು ಮತ್ತು ವೀಕ್ಷಕರು ಇವರು ಭಾವಚಿತ್ರ ರಚಿಸುವುದನ್ನೇ ಇಷ್ಟಪಡುತ್ತಾರೆ. ಅತಿ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಚಿತ್ರ ರಚನೆಯನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವ ಜನದಟ್ಟಣೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ವೇಗವಾಗಿ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಭಾವಚಿತ್ರ ರಚಿಸಿ, ವೀಕ್ಷಕರನ್ನು ಮಂತ್ರ ಮುಗ್ಧರನ್ನಾಗಿಸುವುದು ಖಂಡೇರಾವರ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆ. ಸುಮಾರು ಎರಡೂವರೆ ದಶಕಗಳಿಂದ ನವ್ಯ ಕಲೆಯತ್ತ ಒಲಿದು ಅಮೂರ್ತ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರ ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅಕಾಡೆಮಿಕ್ ಶೈಲಿಯ ಭಾವಚಿತ್ರ ರಚಿಸುವುದನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿಕೊಂಡು ಒಂದು ಆ ಹಳೆಯ ತಲೆಮಾರಿನ ಗೌರವಾನ್ವಿತ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ನಿವೃತ್ತಿ ಜೀವನವೆಂದರೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ದುಃಸ್ವಪ್ನ. ಕೆಲವರಿಗೆ ಇದು ಜೀವನದ ಮುಗಿದ ಅಧ್ಯಾಯ. ಆದರೆ ಸೃಜನಶೀಲತೆಗೆ ಇದು ಜೀವನದ ಮಹತ್ವದ ಘಟ್ಟ. ಬಹುದಿನದ ಕನಸುಗಳು ಸಾಕಾರಗೊಳ್ಳುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅವಧಿ. ಜೀವನವನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣದೆಡೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ಸುಸಮಯ. ಈ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಕಾಯುತ್ತಿರುವಂತೆ, ಖಂಡೇರಾವರು ಅನೇಕ

ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕಲಾ ವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲು ಅನೇಕ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಹೊರತರಲು ಹಾಗೂ ಕಲಾಸಕ್ತರ ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವ "ವರ್ಣಸಿದ್ಧಾಂತ" ವೆಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ.

ಆಳವಾದ ಜೀವನಾನುಭವದಿಂದ ಪಕ್ವವಾದ ಖಂಡೇರಾವರಿಂದ ಕಲಬುರ್ಗಿ ವಿಭಾಗದ ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರ ಇನ್ನಷ್ಟು ಶ್ರೀಮಂತವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಸಾಂಸಾರಿಕ ಬದುಕು

ಕಲಾವಿದ ಖಂಡೇರಾವರದು ಸುಶಿಕ್ಷಿತವಾದ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಕುಟುಂಬ. ಸರಳ ನಿರಾಡಂಬರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಇವರ ಶ್ರೀಮತಿಯವರು ಕಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಜ್ಞಾನ ಹೊಂದದೇ ಇದ್ದರೂ, ಕಲಾವಿದ ಪತಿಯ ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅರಿತು ಸಾಧನೆಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿ ನಿಂತು, ಕಲಾವಿದರ ಅಭ್ಯುದಯವನ್ನು ಕಂಡು ಹೆಮ್ಮೆಪಡುವವರು. ಹಿರಿಯ ಮಗ ಬಸವರಾಜ ಖಂಡೇರಾವರು, ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಪದವೀಧರರಾಗಿದ್ದು ಕಲಬುರ್ಗಿಯಲ್ಲಿಯೇ 'ಆಕೃತಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸ್ವಂತ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಮುಖ ಕಟ್ಟಡಗಳ ವಿನ್ಯಾಸಕಾರರಾಗಿ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಹೆಸರು ಪಡೆದಿರುವರು. ಹಿರಿಯ ಮಗಳು ಗಂಗಾಂಬಿಕಾ ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವಿ ಪಡೆದು ವಿವಾಹವಾಗಿ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವರು. ಕೊನೆಯ ಮಗಳು ಬಸ್ಸಮ್ಮ ಕೊನೆಯ ವರ್ಷ ಇಂಜನಿಯರಿಂಗ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿ.

ಕುಟುಂಬದ ಸದಸ್ಯರೊಡನೆ ಸ್ನೇಹಮಯವಾಗಿ ಬೆರೆತು ಸರಳ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡಿರುವ ಖಂಡೇರಾವರದು ಆದರ್ಶ ಕುಟುಂಬ.

◆◆◆

'ಭೂದೃಶ್ಯ' ಮಾಧ್ಯಮ: ತೈಲವರ್ಣ "Landscape" Medium: oil

'ಭಾವಚಿತ್ರ' ಮಾಧ್ಯಮ: ತೈಲವರ್ಣ "Portrait", Medium: Oil

'ವಿಂಡೊ ಶ್ರೇಣಿ' ಮಾಧ್ಯಮ: ತೈಲವರ್ಣ "Window Series" *Medium: Oil Colour*

'ವಿಂಡೊ ಶ್ರೇಣಿ' ಮಾಧ್ಯಮ: ತೈಲವರ್ಣ "Window Series" *Medium: Oil Colour*

"ಭೂದೃಶ್ಯ" ಮಾಧ್ಯಮ: ಜಲವರ್ಣ " Landscape" *Medium: Oil Colour*

"ಕಲ್ಬುರ್ಗಿಯ ಹಳೆಯ ಜೇಲು" ಮಾಧ್ಯಮ: ಜಲವರ್ಣ " Gulbarga old jail" *Medium: Water Colour*

"ಹಳ್ಳಿಯ ಓಣಿ" ಮಾಧ್ಯಮ: ಜಲವರ್ಣ " Village street" *Medium: Water Colour*

"ಭೂದೃಶ್ಯ" ಮಾಧ್ಯಮ: ಜಲವರ್ಣ " Landscape " *Medium: Water Colour*

"ಭೂದೃಶ್ಯ" ಮಾಧ್ಯಮ: ಜಲವರ್ಣ
" Landscape" *Medium: Water Colour*

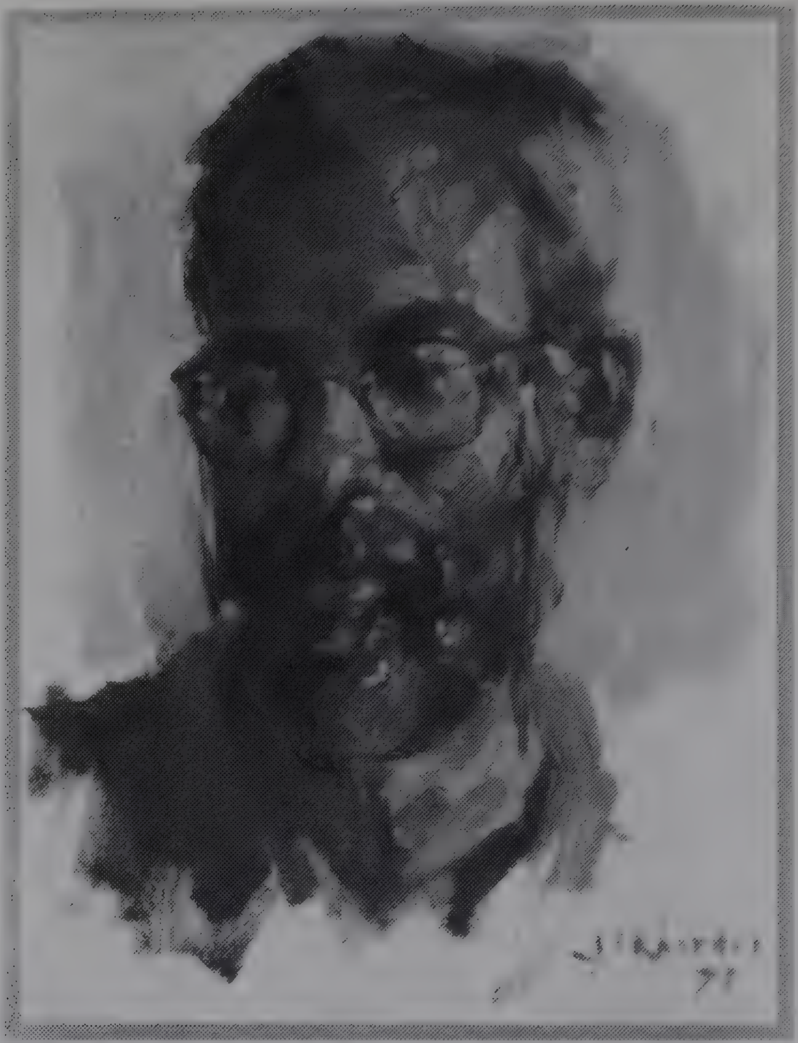
"ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲು ಭೂದೃಶ್ಯ" ಮಾಧ್ಯಮ: ಜಲವರ್ಣ
" Landscape, Pattadakallu" *Medium: Oil Colour*

"ಸಂಯೋಜನೆ" ಮಾಧ್ಯಮ: ತೈಲವರ್ಣ "
"Composition" *Medium: Oil Colour*

"ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲು ಭೂದೃಶ್ಯ" ಮಾಧ್ಯಮ: ಜಲವರ್ಣ
"Landscape, Pattadakallu" *Medium: Oil Colour*

"ಭಾವಚಿತ್ರ" ಮಾಧ್ಯಮ: ತೈಲವರ್ಣ
"Portrait" *Medium: Oil Colour*

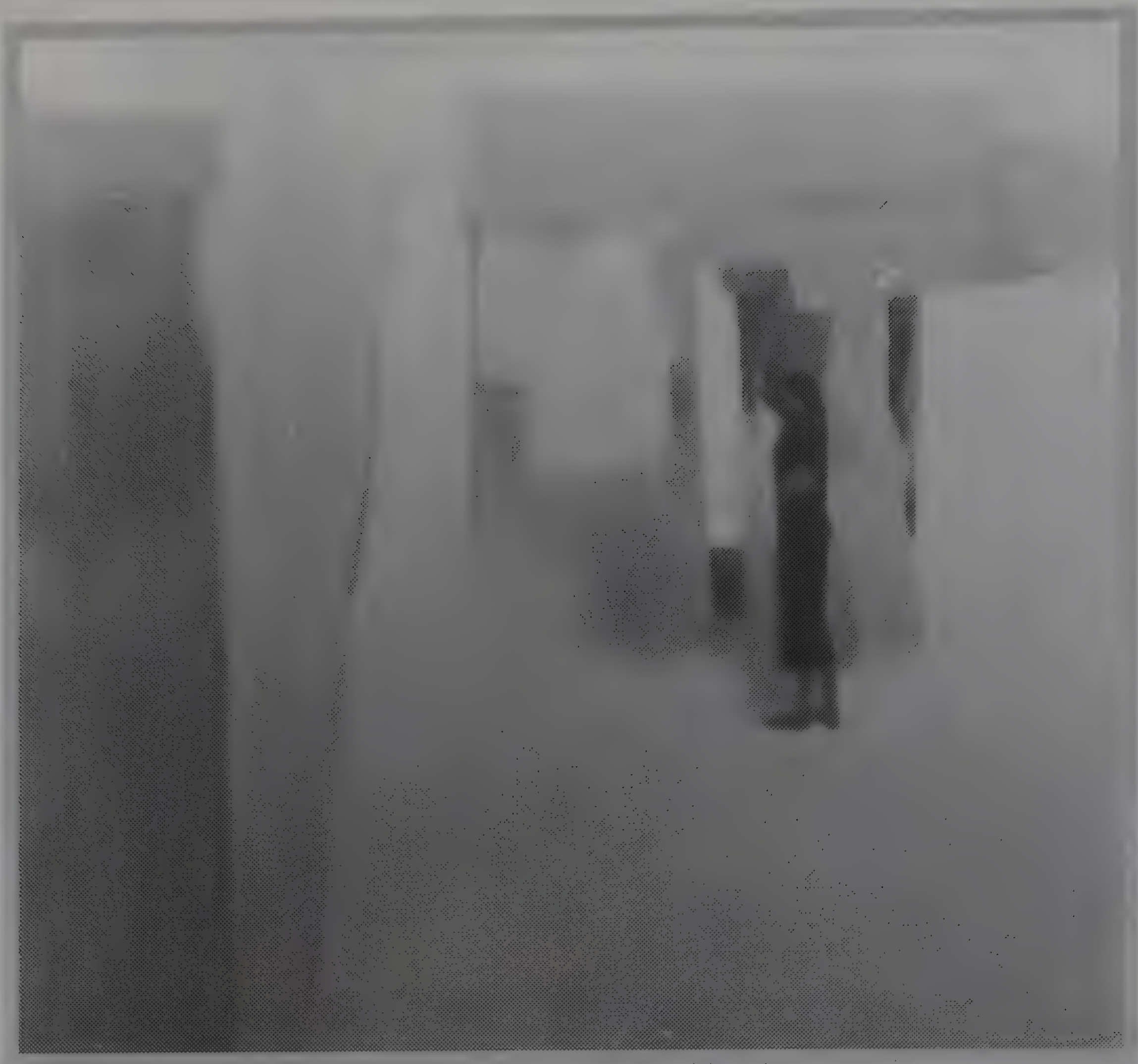
"ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯ ಭಾವಚಿತ್ರ" ಮಾಧ್ಯಮ: ಜಲವರ್ಣ
"Student Portrait" *Medium: Oil Colour*

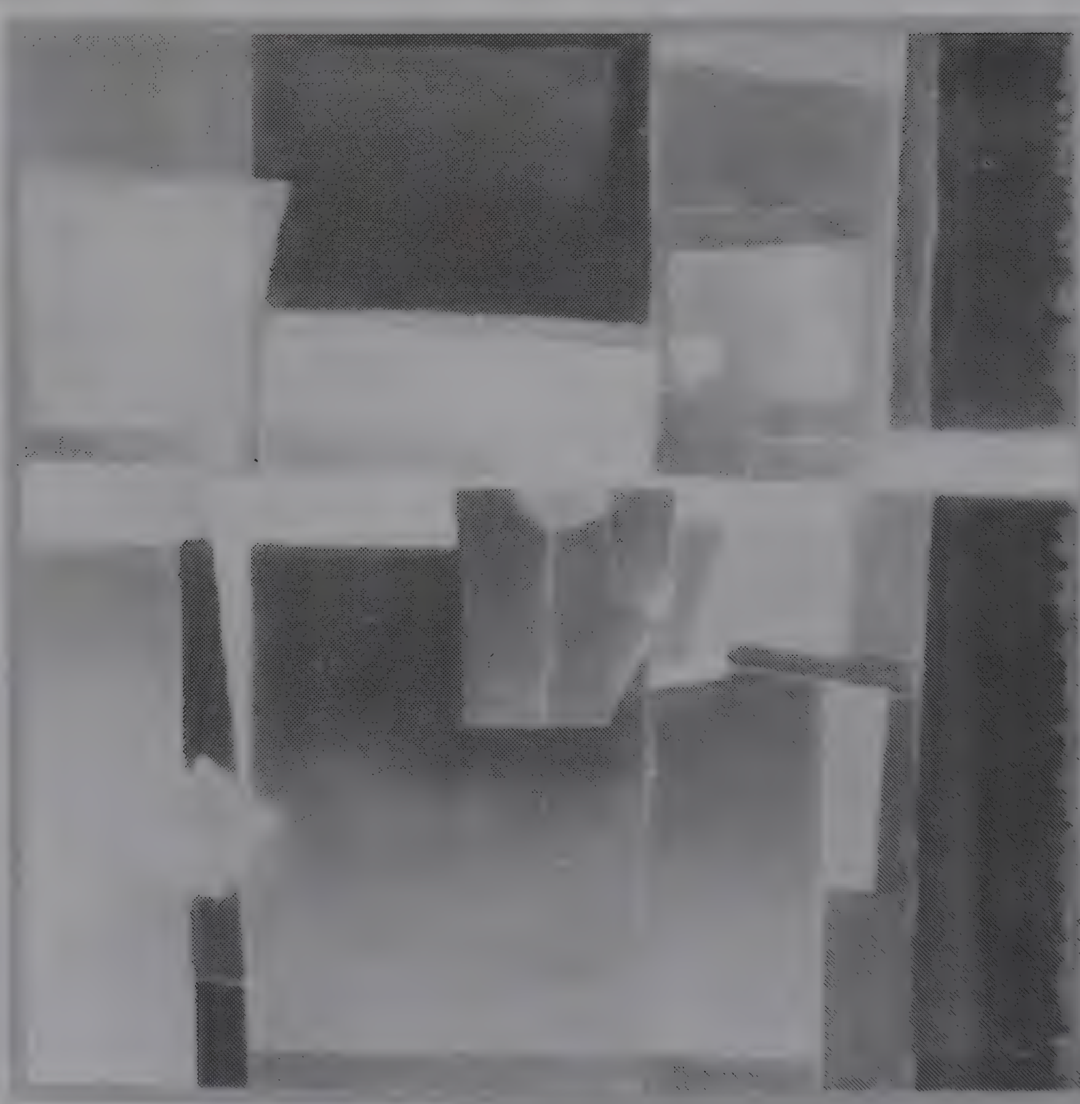
"ಸ್ಥಿರಚಿತ್ರ" ಮಾಧ್ಯಮ: ಜಲವರ್ಣ
"Still Life" *Medium: Water Colour*

"ಸ್ಥಿರಚಿತ್ರ" ಮಾಧ್ಯಮ: ಜಲವರ್ಣ
"Still Life" *Medium: Water Colour*

"ಸಂಯೋಜನೆ" ಮಾಧ್ಯಮ: ತೈಲವರ್ಣ
"Composition" *Medium: Oil Colour*

"ವಿಂಡೊ ಶ್ರೇಣಿ" ಮಾಧ್ಯಮ: ತೈಲವರ್ಣ
"Window Series" *Medium: Oil Colour*

PRESIDENT'S NOTE

The Karnataka Lalithakala Academy has undertaken various projects for the progress of Art and Artists. Publication of books is an important programme in this project. The Academy has brought out books on many senior and contemporary artists. These books acquaint the public with the Art and Artists. They also describe the activities of the Academy.

I have great pleasure to present this book about Shri. Khanderao in the series of the contemporary artists. Sri. Khande Rao is my Art Teacher and source of my inspiration. I consider it my good fortune that this book is being published when I am the President of the Academy.

The credit and reputation of starting an Art School and shaping many artists during the sixtees when the field of Art was sterile and devoid of any artistic activities in Gulbarga division goes to Sri. Khanderao.

He was deeply engaged in his lecturership and the management of the Department of Drawing and Painting. Inspite of this busy schedule, he was actively engaged in artistic endeavours and he is now a respected contemporary artist of national reputaion.

He has established his unique individual stamp in nature and portrait paintings and conducted a series of exhibitions. He has acquired a total command over the medium of his choice.

Sri. Kuppanna Kandagal himself an artist, who is closely acquainted with the life, thoughts of Sri. Khanderao has written this book and Sri. Shridher Rao has translated it into English. I thank both of them on behalf of the Academy and myself for their favour.

Dr. H. Chandrashekhar, a member of the Academy has scrutinised the proofs and looked after printing of the book. M/s. Mayur Print-Ads have printed the book in an elegant way. I thank the printer. I hope that art lovers too will warmly welcome this book.

ANDANI V.G.
President

J.S. KHANDERAO

Gulbarga region of Karnataka is a culturally rich area. This land has a glorious historical and cultural tradition. This region has the reputation of producing many talented artists, poets and writers. The various artists and writers have contributed to the growth and changes in art and literature of their periods. This region is know considered to be culturally backward. Yet, many artists of this area have enriched the art of painting by their wonderful talent and achievement starting from Garudadhri of Surapura, Shanthalingappa Patil, Shankar Rao Alandkar, M.D. Bhople, Bettador Shankaragowda, S.M. Pandit including Kumar Chandrashekhar among the young artists, many have brought fame to this area by their talent. Sri J.S. Khanderao is the foremost among the artists of this generation.

An embodiment of humanity Sri Khanderao is known for his simplicity and gentleness. His profound extraordinary talent does not reveal itself to a superficial view as he appears to be an ordinary person with a gentle character. Gifted with extraordinary artistic capabilities he has never sought fame or position. Yet his name finds a place among the eminent artists of the day.

He hails from Gulbarga. His full name is Jagadevappa, son of Shankerappa and mother Bassamma. Khanderao is the sur name of the family. The vocation of the family was sale of salt and gunny bags. Born on 1-4-1940 he has four sisters. The day after he was born his mother passed away leaving him an orphan. He spent sometime with an aunt; then he grew up under the care of their step-mother Shivamma who gave birth to six sons and two daughters. Thus his was a large family. Compared to the other children of the family Jagadevappa's interests were different. He possessed artistic talent even at primary education level. His primary education started in the Asifgunj Kannada Medium School. The first person to identify his artistic interest was Shankar Rao, a teacher in this school.

Along with his studies his hobby was to prepare colourful maps and charts. He received great encouragement from the middle school teachers Sri Mohamood Shareef and Sri V.S. Bankoorkar. In those days the Drawing Examinations were

generally held in Hyderabad or Sholapur. His father who had an attitude of contempt towards his artistic aptitude could not attend to his son's interests. Mr. Mohmad Shareef explained to the father, the artistic talents of his student and sought his helping hand. As a result of his efforts, Khanderao appeared for and passed the Lower Drawing Examination held in Hyderabad, while he was in sixth standard. Later while he was studying Eighth standard he passed the Intermediate Grade examination held at Sholapur. He continued his higher education in the Govt. High School. There he received the encouragement from drawing teacher Sri Syed Hussain who was considered as a highly talented drawing teacher. Khanderao continued his art education under the guidance of Sri Bankurkar. At that time he got an opportunity of seeing the paintings of Sri S.M. Pandit and other contemporary artists in the Nutana Vidyalaya. He carefully studied those paintings and was influenced by them. While in the ninth standard he went to Bombay with ten other students and appeared for the Elementary Painting and Drawing examination. Of these eleven students Khanderao was the only one who passed and surprised many people. His enthusiasm increased. His determination strengthened. This self confidence strengthened, his desire to study art at J.J. School. But the businessminded father did not encourage such desires. His wish was that his son should study something which would help him earn money. Khanderao passed the H.S.C. Examination with great difficulty. The father wanted that the son should study at the Engineering College or Polytechnic which had just then been started by Sri Mahadevappa Rampure. If his desire had been fulfilled a great artist would not have flourished. It is Karnataka's good fortune that it did not happen.

Khanderao possessed a firm resolution to achieve whatever he wanted. So, with the half-hearted consent of his father he succeeded in going to Bombay for art study. At that time Sri Shirgoankar was the Head of the Department of Painting in the J.J. School of Arts. This serious character was a strict disciplinarian. He would take the interview for those who came for admission to Intermediate class. Mr. Shirgoankar was full of wonder and admiration after witnessing the superb paintings painted by Sri Khanderao for his art examination in Hyderabad. So he gave him admission to Intermediate painting class.

The four to five years spent in study at Bombay was full of troubles from the point of view of food, shelter, and financial worries. Illness afflicting him constantly along with scarcity of funds hindered his art study. His father who had unwillingly sent him for

study in Bombay thought that if he sent him less money, the financial problems would force him to return from Bombay. But nothing could break the resolve of Khanderao who was a character full of determination. As his desire in life was to achieve his goal, he engaged himself deeply in his studies brushing aside all obstructions. The one person who gave him support in these days of distress was Sri G.N. Dandavathimath of Nutan Kalamandir which was a shelter and source of inspiration to many artists from Karnataka. He offered a helping hand to Khanderao in his critical period. Khanderao gratefully remembers Sri Dandavathimath saying that all the artists from Karnataka did receive affection and artistic inspiration from him. Being unable to appear for the examination in J.J. School of Art owing to illness he completed his Intermediate examination appearing from Nutan Kala Mandir. Later during the Diploma final examination also he faced the same problem. He appeared for and passed it though the help of Dandavathimath, During the period of study for Diploma he received the guidance of reputed Art Teachers (Working at J.J. School of Art) like Sri Palsikar, Sri Baburao Sandolkar, and Sri D.N. Shetty of the Nutana Kala Mandir. The portrait painting of Sri Palsikar and the Composition style attracted him deeply. Khanderao's artistic thirst was not quenched by his study at J.J. School alone. He used to attend the morning classes at the Nutan Kala Mandir in order to obtain greater skill in painting. That was the period when renowned contemporary artists like N.S. Bendre, B. Prabha, Almelkar etc. came out from the academic influence and were experimenting in creative style. This attracted Khanderao who naturally possessed the creative attitude. He never missed any chance to attend the demonstrations by the artists. Among them Sri N.S. Bendre influenced Khanderao deeply. His style of composition and use of colours impressed him very deeply.

Khanderao proudly recalls even now how strict, disciplined method of study laid a firm foundation to his artistic achievements in life. It is indisputable that drawing is the essence of art. For this purpose it was essential that every student should draw many sketches, everyday. In this attitude of competition, students drew more than two hundred sketches per day. Along with this syllabus, Khanderao who was interested in nature paintings used to go out every morning to the land around his home carrying with him the painting materials to paint pictures. This daily routine was full of tireless efforts. In these days the library books and art exhibitions helped him to acquire greater knowledge. It was a strict rule to witness every art exhibition in Bombay and exchange ideas about art with others. As a result of this, a critical aptitude was

awakened and helped them to understand the novel and the latest trends and experiments in contemporary art.

Even in his student days Khanderao was very talented in painting portraits and landscapes and was among the most skillful students. In the finals of art examination he passed with distinction and completed Diploma in 1963.

In his student days well known artists like Advirekar, Mrigank Joshi and late G.S. Shenoy were his classmates. Sri Shenoy was a very pragmatic and active man. Khanderao was an introspective artist engaging himself silently in artistic achievement. Though these were different personolities, their friendship was very intimate. Even after completing studies their friendship continued upto the last days of Mr. Shenoy's life. Mr. Shenoy was always busy conducting constructive programmes to promote the understanding of art among the public, to develop artistic activities by organising artists in Karnataka. Khanderao actively supported him in these projects. The death of Mr. Shenoy was not only a personal loss and shock to him but it was a loss to the field of art, remarks Khanderao painfully.

After completing Diploma in J.J. School of Art he desired to obtain a post-graduate degree. In addition, he wished to study for the DTC course. But domestic problems thwarted his desires. Owing to parents pressure he had to return to Gulbarga. As a means to hold him fast in Gulbarga his wedding with Shrimathi Veeramma was celebrated in 1964. After becoming the head of a family it was inevitable for him to take up a job to make a living. He was called for an interview in Bangalore for the post of an artist in the Dept. of Information and Broadcasting, Shri C.V. Karadgi was the art director of this department. He was one of the members of the interview committee. Himself an artist, he observed the paintings Mr. Khanderao had taken with him and was full of admiration for his deep talent. Mr. Karadgi thought that if this man was given this job the inertia of a Government job would curb his talent. His artistic capabilities would be wasted, His talent would wither and die. He did not wish to appoint him for the post. He explained his line of thinking convincingly to Khanderao. He promised to help him if he opened an independent art Institute at Gulbarga. This put an end to Khanderao's desire to seek a job.

FOUNDER OF INSTITUTE

At that time there were very few art schools. They were in Bombay-Karnataka and Madras-Karnataka . An art department was opened at Nutan Vidyalaya in Gulbarga under the direction of Sri Shanker Rao Alandkar, a product of J.J. School of Art who had just retired from the post of drawing teacher in Nizam Government. By opening an Art Department at Nutan Vidyalaya he guided many young artists. When Khanderao consulted him about his idea of opening an art school, he did not get any encouraging response from him. He explained to Khanderao the problems and difficulties of opening an art school. Yet Khanderao did not give up his desire. As a result of his unshakable determination an art institute named Ideal Fine Art Institute was established in Gulbarga on 14-11-1965 in a private building. It was inaugurated by the Education Minister Sri S.R. Kanthi. Sri Sharanappa Andola an eminent person became the president. Sri S.M. Pandit a well known artist became Vice-president. Many important personalities were members of the Governing Council.

It was started with only 5-6 students. Khanderao was the only teacher for diploma classes. This first batch of students consisted of V.G. Andani, M.B. Lohar, Basavaraj Uppin, S.B. Uppin, Mangala Pandit and others. Mr. Khanderao served with dedication for the progress of these artists, who later gained reputation. Influenced by the Bombay educational style he had seen he had many novel ambitions and ideas though there were no facilities or infrastructure at Gulbarga. But Khanderao tried hard to instil the artistic sense among the students. Along with the scientific study of art he exposed the students to the new changes in the field of art using many ways and means. He invited well-known artists like Sri V.K. Karaskar, V.G. Sindhoor to give demonstration and provided the students many chances to learn the new methods and styles in painting. On the occasion of the 800th Birth Anniversary of Basaveshwara at Basava Kalyana he arranged a group art exhibition and created artistic awareness among the people. He made the students to realise the importance of participating in such exhibitions. He arranged discussions of writers and acquainted the students with cultural activities. He worked very hard as he was the only teacher for all diploma classes. So the result in the examination was of high level. Many students won ranks. In the midst of all these institutional work, his individual artistic activities continued. In 1968 at the Karnataka Lalit Kala Annual Exhibition his water colour work "After the Rain" won an award. This painting is now in the Art Museum at

Singapore.

As the classes increased in the Art school, financial difficulties also increased. No help was available from the members. No financial assistance could be got from the Government. Sri Karadgi who had assured to give all help had retired from services. Khanderao who never stretched his hand for seeking help could not get any financial aid from his home. The father who thought that the son was engaged in a work bringing regular income was greatly disappointed when he learnt about the real state of affairs.

As a result of the efforts of Poojya Sharanabasavappa Appa the President of Sharanabasweshwar Vidya Vardhak Sangha and Syndicate member of the Karnataka University, the Sharanabasaweswar Arts College obtained permission in 1971, from the University to start Drawing & Painting in B.A. Poojya Sharanabasawappa who had already heard about Sri Khanderao appointed him as the lecturer in Drawing & Painting Dept. Thus Khanderao had to serve in both the art schools simultaneously.

The financial state of the Art school improved to a certain extent. But Khanderao could not manage both the Art schools for want of time. Mr V.G. Andani his student had just then completed Diploma. Khanderao who had great faith in his competence decided that he was the most suitable person to manage the Art Institute. So he handed over the complete responsibility of running the Institute. Khanderao's faith and hope was not belied. In these two and half decades, this Institute has flourished beyond all expectations. Now it has its own building. Art education in various media like Painting, Sculpture, Graphics, Photography, Applied arts are provided in this Institute. It has the distinction of starting the first post-graduate degree course in Karnataka.

After handing over the Ideal Fine Art Institute to Mr. Andani, Khanderao became the Head of Dept. of Drawing and Painting and a professor in the Sharanabasaveswar College. A new stage in his life began, again the responsibility of building and promoting a department-reputation of building the Ideal Fine Art Institute. With 5-6 students working single handed, teaching all the classes along with the responsibility of managing the administrative formalities fell up on his shoulders. The department grew up. He had to engage all the three classes. In 1983 Post-graduate Dept. in painting was started. He was appointed as its director. He rose to become the Head of the Dept. then Reader and retired on 31st December 1999. Having served 27

years with great dedication sincerety and foresight in the Art Department of the Sharanabasaveshwar College he raised the Dept. to a state of eminence and built up a great tradition. In the course of this long period, many students have shaped themselves as excellent artists in the field of art influenced by Khanderao's creativity and active attitude. We can name Shankar Navalaba, V.B. Biradar, V.S. Panchal, Vijayrao K., Umesh M. and Shivanand Bantoor among these students. His creativity came alive in his task of building and developing art schools. In the midst of the unceasing administrative duties he engaged himself in artistic achievements, using new experiments, giving many solo exhibitions and participating in group exhibitions. In this period he received many honours and awards. In 1970 Khanderao became an active member of "Mysore Art Council" started by his friend Peter Louis to gather artists in one place and strengthen artistic activity.

STYLE, VARIETY

Khanderao who believed that painting nature scapes as they were was Art, painted only landscapes in his early years. Painting on paper at home whatever the magazines contained or whatever he could imagine, was his daily routine. Some years later he saw the paintings of Art Teachers like Bankurkar and Sri L.T. Chavan, on scenes around Gulbarga. He too went out and painted various scenes like them. He was influenced by the paintings of Sri S.S. Raza and Sri Madhav Satolkar and the transparency colour style of Alex Tailor during his study at J.J. School of Art. He tried to imitate their styles and methods. In 1963, when he was studying in the final year of the Diploma his nature painting "Malbar Hills" was selected for the Maharashtra State Level Art Exhibition. His colour painting "After the Rain" bagged an award at the Karnataka Lalit Kala Academy Annual Exhibition. Later both in 1969 and 1970 he won the state Lalithakala Academy awards. The work "After the Rain" is now in the Art Gallery of Singapore.

After finishing study at J.J. School and returning to Gulbarga he was painting in Academic style compositions nature scape and portraits. His inclination was always towards nature. This love of nature can be seen in all the styles of his artistic life. He was deeply conversant with every aspect of nature, went deep into them and imbibed the precious values of this style. Therefore after long years of achievement in water and oil painting media especially in nature pictures, he acquired great command and individuality in projecting nature and won an unique and individual position in the

region of painting. We can see today innumerable paintings of the fort, the Darga and other places in the museums. The strokes of his brush, the use of mild colours, the transparency of water colour style has given a special touch to his paintings. The maturity of an artist can be judged by the choice of his subject and the presentations. The part of the land scape chosen and the way in which it is presented deserve special note in his style. Instead of choosing a scene containing many objects for composition, he would choose a simple object as his subject. His speciality consisted in his depiction every detail of the object and bringing life into them. For example he would compose taking first one window of the fort or a part of a tree in nature as the main focus of the picture according to the opinion of many artists of the time, this aspect brought a sense of wonder and curiosity to his work. They won great admiration in art circles.

Apart from these nature painting, he engaged himself in painting composition of human form. Influenced by the style of the famous artist S.S. Bendre in his early years, he found his individuality in this method. His speciality was the creation of highly emotional human forms by economy of lines and mild colours. The subject of his paintings were social concerns, rural life and woman's daily life's problems. Using mostly straight lines, and the barest details, he created excellent compositions. These series of painting were exhibited and greatly appreciated in 1982 in the one-man exhibition held at Hyderabad. The painting titled "Return to Pavilion" was exhibited at the Karnataka Lalitkala Academy Annual Exhibition and was purchased by Raman Research Institute of Bangalore. As he continued painting in the academic style for many years, a sort of monotony almost emerged in his paintings and suspicion began to spread in the art circle about his creativity. Other artists began to ask whether he has any creative element or not. It came to his notice and he turned his attention towards change in style carrying on new experiments in Nature paintings. He started painting landscapes in the creative style. His creative painting done in 1980 titled "Broken Glass" bagged the Karnataka Lalit Kala Academy Award. A nature painting called "The Flow" (Pravaha) done in 1985 was selected for the National Lalit Kala Academy Exhibition. Incidentally N.S. Bendre was in the selection jury. Done in oil colour medium it depicted the flow (of water) as seen from an aeroplane. In this painting bold strokes of the brush predominated. This was purchased by the Central Lalit Kala Academy. Paintings of this type were selected by Central Lalit Kala Academy Exhibition successively for four or five years.

The year 1985 can be considered as an important milestone in his artistic life. The SAARC Conference was held at Bangalore. The state government had planned many cultural programmes on this occasion. As a part of this, it had organized an Artists Camp involving many artists of the land and under the direction of Sri K.K. Hebbar. As a delegate in the camp Sri Khanderao produced an abstract painting in oil colour. The geometric shapes were constructed with transparent colour method. This attracted Mr. Hebbar's attention very much. Appreciating it very much Hebbar discussed the style with Khanderao suggesting that he should continue painting in this style and achieve greater heights in Art. Not very confident about the change in his technique and style, Khanderao found the words of praise from a senior as great source of self confidence.

Until then he had seen the New wave in Art with a sense of neglect. Now his view changed and his mind opened up to the contemporary growth of Art. He began to engage himself seriously in understanding the new changes and the new experiments in the field of art, to extend his horizon of knowledge. He witnessed the 3rd International Exhibition Trianale and studied the new explorations in Art activity, the novel techniques in the international field of Art. As a result of his profound study he was able to speak boldly on the new wave in Art and express his opinions with authority. He continued painting in this abstract styles, experimenting with new techniques and use of colours. He painted a new series titled "Window" between 1988-91 depicting in his special style the effects of the reflection of light on the window glass.

Even in these works belonging to contemporary tradition we can see the dominant features of the old academic method like, the purity in colour and rhythm. Drawing various geometrical shapes (mostly the square) dividing the area of the canvas using them as lines is his speciality. In his paintings the transparency the monochromatic colours are extremely effective.

Just as in Nature Paintings and composition he is an authority in portrait painting also. His special liking for this started right in his school days and remains alive even now. The academic style of portrait painting gradually began to disappear from the modern field of art. But Khanderao is one of the foremost artists to have kept this style alive but by combining it with his own individualistic style.

In this style of paintings he has an unique style. Using many different colours giving the impression of using very few ones and bringing the effect of skin colour is his

forte. He does not use black and burntsienna like others but creating the same effect with other colours using thick layers yet creating effect of light (rays) are special features of his style. His portraits are not limited to the resemblance of models. He penetrates deep into the personality revealing emotions. The rushing strokes of brush dominate the portraits, yet they radiate elegance and romance. Just as spectators expect the favourite singer to sing a particular song, when Khanderao gives demonstrations, the art students, artists and art lovers watch with great attention the process of his painting. Even in the midst of a crowd of spectators eagerly watching his paintings, within a few moments he finishes a portrait and makes the spectators spell bound with admiration. This is a feature of his attainment. For about two and a half decade inclined towards the modern art style he has been painting in the abstract style. Yet, he has continued to paint portraits in the academic style esteemed as a highly respected representative of the artists of that generation.

To some, a retired life is a bad dream. To some it is the end of a chapter in life. But to creativity it is in important stage in life. This is the special period when long cherished dreams become reality. This is the fortunate period when life advances towards perfection. As if waiting for such a period Khanderao has chalked out many projects. He wishes to bring out books which would help art students in their study. He is planning to write book "Varna Siddhanata" which would be welcomed by art lovers.

Rich and ripened with profound life experiences, Khanderao will undoubtedly enrich and ennoble the field of art of the Gulbarga region.

FAMILY LIFE

Khanderao family is a cultured and educated family. Simple unassuming personality Smt. Khanderao does not possess any formal knowledge of art; yet as the wife of an artist, conscious of his joys and worries she has lent a helping hand of cooperation and found fulfillment in his progress and success. The first son Basavaraj holds a degree in architecture and has his own independent organization "Akruti" and has won name and fame as an able architect having designed many important buildings in Gulbarga. The elder daughter Gangambika who is an M.Sc. lives in Bombay with her husband. The younger daughter Basamma is studying in the final year Engineering.

Khanderao lives happily with the members of his family and finds fulfilment and is contented in a simple life. It is an ideal family.

◆ ◆ ◆

BIO-DATA

Name	:	**J.S. KHANDERAO**
Born	:	01 - 11 - 1940
Education	:	Diploma in Drawing and Painting from J.J. School of Art, Bombay-1963.
One Man Shows	:	1977 — Bangalore - Sponsored by Maxmuller Bhavan (Indo-German Cultural Centre). 1980 — School of Art, Dharwad. 1981 - Hubli (Sponsored by Kalapragati, Gulbarga). 1982 — Hyderabad (Financial Assistance by Karnataka Lalithakala Academy) 1986 — Chitrakala Parishath, Bangalore (Sponsored by E.M.W.A.E., Bangalore). 1988 — Gadag, Vijaya College of Fine Art.
Group Show	:	1983 — Chitrakala Parishath, Bangalore. 1993 — New Delhi, Anamika Art Gallery. 1994 — New Delhi, Gallery Steps. 1996 — Chitrakala Parishath, Bangalore (Organised by Images Art Gallery, Bangalore) 1997 — Calcutta (Organised by Birla Academy of Art and Culture)
Participation	:	1991 — Invited at the Indian Section of VIII "Trinnale India", New Delhi. 1968, 69,70, 71, 81, 82, 83 - Karnataka Lalithakala Academy Annual Exhibition. 1986 — Academy of Fine Art, Calcutta. 1984, 85, 86, 87, 88, 89 and 91 National Exhibition, National Lalit Kala Akademi, New Delhi. 1989 — Bombay Art Society. 1991 — Miniature Format Exhibition - Bombay. Organised by National Lalit Kala Academy, New Delhi. 1992 — Bhopal - Fourth Bharath Bhavan Biennial. 1985 — SAARC, Bangalore. 1983, 84, 88, 93 — Karnataka Kalamela, Bangalore. 1995 "Chitra Yatra" Organised by Karnataka Lalithakala Academy.

Letter of Appreciation	:	Letter of Appreciation from UNESCO for painting of "Kittur Rani Channamma" during Children Year - 1977.
Awards	:	1. Karnataka Lalithakala Academy 1968-69-70 & 80. 2. All India painting competition on "Nehru the Visionary" by International Airports Authority of India, New Delhi (Nehru Centenary Year 1989-90)
Honorary Awards	:	Karnataka Lalithakala Academy - 1988, Kannada Rajyotsava Prashasti - 1997, G.S. Shenoy Smaraka Prashasti - 1997
Collections	:	Karnataka Lalithakala Academy, Bangalore. National Lalit Kala Akademi, New Delhi. Raman Research Institute, Bangalore. National Gallery of Modern Art, New Delhi. Maike Hamrick Art Works Epula Alambu, USA - Bombay Art Society, Ministry of External Affairs, New Delhi. Private Collections of Germany - Singapore